

III RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 96 (6).**

1927. a.

III Riigikogu koosolek 25. oktoobril 1927. a. kell 17.

Kokku on tulnud 90 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, välisminister **Fr. Akel**, siseminister **J. Hüner-son**, haridusminister **J. Lattik**, põllutöominister **O. Köster**, teedeminister **A. Kerem**, tööhoolekandeminister **J. Masing**, kohtuminister **O. Tief**.

Päevakord:

1. Riigitöoliste puhkeaja seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

2. 1927./28. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 — eelarve-komisjoni ettepanek.

3. Eesti ja Austria vahelise konsulaarkonventsiooni ja lisaprotokollki kinnitamise seadus — II lugemisel.

4. Eesti-Taani vahelise Haagi tsiviilprotsessi-konventsiooni vastastikuse maksmapane-ku deklaratsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

5. Eesti-Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu vahel piirivahejuhtumiste lahendamise korra kohta käiva kokkuleppe ja protokollki kinnitamise seadus — II lugemisel.

6. Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärtpaberite tagasiandmise seadus — II lugemisel.

7. Kriminaal kohtupidamise seaduse § 910. p. 2. muutmise seadus — II lugemisel.

8. Palga alammäära seadus — I lugemisel.

9. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse täiendamise seadus — maakomisjoni ettepanek.

10. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus — maakomisjoni ettepanek.

11. Riigiasutuste töö koondamise seaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

12. Riigi hoiukassa seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

13. Endise Eestimaa närvi- ja vaimuhaigete eest hoolitsemise seltsi varanduste korraldamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

14. Karistuse määrused veo- ja liikumisvahendite üldlugemise, registreerimise ja kaitsevärke võtmise seaduse rikkumise asjus — kriminaalseadustiku komisjoni ettepanek.

15. Meremehe tööaja seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 17.15 min.

1. **Päevakorra muutmise.** Juhataja **R. Penno**:
Avan Riigikogu koosoleku.
A. Tammann (tõer):

Käesolevasse päevakorda on muu hulgas üles võetud 1927./28. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1. arutamine. Komisjoni ettepanek lisaeelarve asjas jõudis meile kätte alles eelmisel päeval, ja nii ei ole rühmad seisukohta saanud võtta lisaeelarve kohta sarnase põhjalikkusega, nagu seda tarvis eelarve küsimuse juures. Lisaeelarve paneb igatahes õige suure lisakoorma eelarvele juurde ja nii ei saa sellest küsimusest nii kergesti üle minna. Ma teeksin sellepärast ettepaneku, selle päevakorra-punkti arutamine tänasest päevakorrast välja jätta.

Päevakorrast jäetakse välja nähtava enamusega rkl. Tammann'i ettepanekul 2. päevakorra-punkt, 1927./28. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1.

2. **Teadaandmise komisjoni-desse antud seaduseelnõude kohta.** Sekretär **J. Piiskar**:
Riigikogu juhatus poolt on antud:

1. Eesti-Poola vahelise kauba- ja laevanduslepingu ja tema lõpuprotokollki kinnitamise seadus — väliskomisjoni.

2. Eesti ja Läti vahelise kinnisvarade kinnistusraamatutesse sissekandmise kohta käiva konventsiooni kinnitamise seadus — üldkomisjoni.

3. Rahvusvahelise automobiilide liikumise konventsiooni kinnitamise seadus — üldkomisjoni.

3. **Riigitöoliste puhkeaja seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.** J. Klesment'i (stp) ettepanekul otsustatakse nähtava enamusega seaduseelnõu anda sotsiaalkomisjoni.

4. Eesti ja Austria vahelise konsulaarkonventsiooni ja lisaprotokollide kinnitamise seadus — II lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja **A. Anderkopp**. Seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 ja 2 võetakse nähtava enamusega muutmatult vastu.

Eesti ja Austria vahelise konsulaarkonventsiooni ja lisaprotokollide kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Austria vaheline konsulaarkonventsioon ja selle lisaprotokoll, mõlemad alla kirjutatud Viinis, 15. oktoobril 1926. aastal, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni ja lisaprotokollide prantsuskeelne tekst ning eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

5. Eesti-Taani vahelise Haagi tsiviilprotsessikonventsiooni vastastikuse maksmapaneku deklaratsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel. (Tekst III Rk. 4. istungj. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

Üldkomisjoni aruandja rkl. Kalbus'e puudumisel täidab aruandja kohuseid komisjoni esimees rkl. **Jõeäär**. Seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 ja 2 võetakse nähtava enamusega muutmatult vastu.

6. Eesti-Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu vahel piirivahejuhtumiste lahendamise korra kohta käiva kokkuleppe ja protokollide kinnitamise seadus — II lugemisel. (Tekst III Rk. 4. istungj. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

Üldkomisjoni aruandja **A. Tupits**. Seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 ja 2 võetakse nähtava enamusega muutmatult vastu.

7. Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärtpaberite tagasiandmise sea-

Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt** (loeb): § 1. Eesti-Vene rahulepingu art. XI lisa põhjal Vene Nõukogude vabariigi poolt Eesti vabariigi

dus — II lugemisel. gile üleantud aktsiaid, obligatsioonid ja teisi väärtpaberid on õigus tagasi saada käesolevas seaduses ettenähtud tingimustel isikutel, kes olid nende väärtpaberite omanikud kuni 14. detsembrini 1917. a., viimaste surma puhul aga nende pärijatel.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud härrad rahvasaadikud! Iga riik on kõigepealt kohustatud hoolitsema oma kodanikkude eest, ja oleks täiesti loomuvastane, kui Eesti peaks rahulepingu põhjal saadud väärtused välismaalastele ära andma, kes kuidagi viisi pole osa võtnud meie sõjakulude kandmisest. Rahulepingu artikkel 12, punkt 2. põhjal tulevad välismaalaste nõuded ka Eestisse puutuvas osas sihtida Venemaa vastu. Valdhofist võiks luua sõjainvaliidide kodu või selle sissetulekud selleks anda. Selleks ei ole meie sõdurid oma verd valanud, et Saksa kapitali huviseid kaitsta, ja sellepärast oleks vaja käesoleva seaduse ulatus kitsendada ning maksma panna ainult Eesti kodanikkude kohta. Selleks oleks tarvis § 1. neljandas reas kustutada sõna „isikutel“ ja selle asemele võtta: „Eesti Vabariigi kodanikkudel“. See oleks esimene parandus § 1. kohta.

(A. Anderkopp, tõer: Kuidas Teie seda tegelikult piirata saate?) Datum — 14. XII 1917. on seaduses fikseeritud. Peab tõeks tehtama, kes olid omanikud enne 1917. aastat. (T. Kalbus, tõer: Ega nad kõik nimelised ei ole.) Seadus nõuab, et komisjonile peab omandusõiguse tõekstegemiseks dokumendid esitatama, ja aruandja poolt tähendati, et 10—20% on võimalik omandusõigusi tõeks teha. Minu arvates võivad oma omandusõigust tõendada ühel või teisel teel kõik, kes õiged omanikud olid, ükskõik, kas nende paberid nimelised või nimeta olid.

2) Seaduse kõigesuurem puudus seisab selles, et tagasi antakse ka need väärtpaberid, mille eest Vene riik või rahaasutused nende omanikkudele on tasu andnud ühel või teisel teel. Sarnane tagasiandmine käib õigluse mõistele vastu.

Härrade Anderkopp'i ja Tõnisson'i seletustest pealkirja arutamise puhul selgus, et on kavatsatud väärtpaberid tagasi anda neile, kes mingisugust tasu nende eest ei ole saanud. Selle võimaldamiseks oleks tarvis täiendada § 1. märkusega, et tagasiandmisele ei kuulu need väärtpaberid, mis Vene kroonule või rahaasutustele panditud või mõnel teisel teel saadud summade tagatiseks antud või mille eest endised omanikud tasu muul teel on saanud. Panen ette, § 1. lõppu võtta teise lõikena: „Tagasiandmisele ei kuulu: aktsiad, obligat-

sioonid ja teised väärtpaberid, mis Vene kroonule ehk rahaasutustele panditud või mõnel teisel teel saadud summade tagatiseks antud ehk mille eest endised omanikud muul teel tasu saanud“.

§ 1. ühes nende parandustega, mis ma esitan, oleks vaja anda läbivaatamiseks väliskomisjoni, et selgitada aruandja väidet, kas on Valdhofi aktsiate kohta mingi siduv kokkulepe Saksa riigiga olemas. Komisjonis tõseti see küsimus üles ja välisministeeriumi esindaja seletas seal, et selles küsimuses mingisugust siduvat kokkulepet ei olla.

Teiseks oleks tarvis § 1. kokkukõlastada Eesti-Vene rahulepinguga. Siin räägitakse rahulepingu artikkel 11. lisast, mille põhjal tahtakse väärtpaberid tagasi anda. Artikkel 11-dal puudub aga igasugune lisa. Lisad, nõndanimeetatud „priloshenija“ on küll olemas artikkel 3., 9. ja 16. juures. Need käesoleva juhtumise kohta ei käi. Käesoleval juhtumisel on tegemist rahulepingu täiendusartiklitega „dopolnitelnaja statja ...“, millest täiendusartikkel teine täiendab rahulepingu artikkel XIV.

Igatahes väljendus on hoopis teistsugune. Praeguse redaktsiooni juures muutuks selle seaduse täitmine võimatuks. Sellepärast panen ette, anda § 1. ühes parandustega läbivaatamiseks väliskomisjoni.

Aruandja V. Hasselblatt (lõpusõna): Üldkomisjonil nimel ei saa ühineda nende ettepanekutega. Mis puutub ettepanekusse „isikutel“ asemel panna „Eesti vabariigi kodanikkudel“, siis ei oleks see kohane just välismaa ees. Üldkomisjonis tähendati, et selle seadusega teeme ilusa shesti odava raha eest. Meie teeme odava raha eest halva shesti kui võtaksime härra Jõeääre ettepaneku vastu.

Mis puutub teise parandus-ettepanekusse et „tagasiandmisele ei kuulu: aktsiad, obligatsioonid ja teised väärtpaberid, mis Vene kroonule ehk rahaasutustele panditud ehk mõnel teisel teel saadud summade tagatiseks antud ehk mille eest endised omanikud muul teel tasu saanud“. Kindlakstegemine, missugused paberid olid panditud ja missugused mitte, on täiesti võimatu. Siis oleks vaja delegeerida üks ametnik Peeterburi, et kindlaks teha, kas paberid olid panditud või mitte. Teine raskus on see, kui paberid olid panditud, siis nõuab laenuandja need aktsiad omale. Kui olid panditud krediitpangale, siis nõuab krediitpank kätte, kui nende aktsiate alla antud raha ei ole võlgniku poolt tagasi makstud. Sellega meie riigile igatahes ei tekiks tulu, vaid ainult välismaa krediidiandjatel. Uutest õigustest on aga Nõukogude Venemaa rahvusvahelisel teel loobunud.

Mis puutub kolmandasse ettepanekusse, redaktsiooniliste arusaamatuste pärast § 1. tagasi anda üldkomisjoni, ... (A. Jõeäär, stp: Ei, mitte üldkomisjoni.) ... siis minu arvates ei või mingisugust kahtlust olla, missuguse lisaga või protokolliga on aktsiad Vene riigi käest meie valitsusele antud. Nii et siin mingisugust segadust ei või tekkida. Minu arvates on siin tegemist niinimetatud salase rahulepingu lisaga, sellepärast ei ole seda kunagi „Riigi Teatajas“ või mujal publitseeritud või avaldatud. (A. Jõeäär, stp: Täiendav artikkel — dopolnitelnaja statja.) Seda ei ole kuskil. (A. Jõeäär, stp: Ta nimi on nii.) Kas täiendus või lisa, on minu arvates ükstakõik. Seal ei ole suurt vahet.

Mis puutub ettepanekusse, käesolev seaduseelnõu kaalumiseks anda väliskomisjoni „Valdhofi“ aktsiate pärast, siis on see ettepanek muidugi ühenduses esimese ettepanekuga „isikutel“ asemele võtta „Eesti vabariigi kodanikkudel“. Kui see ettepanek peaks vastuvõtmist leidma, siis ilma selle seaduseelnõu väliskomisjoni andmata saab „Waldhofi“ aktsiate küsimust lahendada kirjavahetuste põhjal, mis kolm aastat tagasi sel alal peetud. Üks puudus, mis igatahes rkl. Jõeääre ettepanekul on, on see, et selles räägitakse Eesti vabariigi kodanikkudest, on aga väga palju Eesti vabariigi seltse, kes olid aktsiate omanikud. Väga tihti oli üks selts teise seltsi aktsiate omanik. Nii et mina rkl. Jõeääre ettepanekuga ei saa ühineda.

A. Jõeäär (stp) (fakt. märk.): Faktilise märkusena pean tähendama, et parandus räägib sellest, et tagasiandmisele ei kuulu aktsiad, obligatsioonid ja teised väärtpaberid, mis Vene kroonule või rahaasutustele panditud. Nii et see väide ei ole õige.

Mis puutub sellesse, kuidas võimalik on selgeks teha, kas väärtpaberid on panditud või mõnel teisel teel saadud summade tagatiseks antud, siis on selge, et seda tarvis on sellel selgeks teha, kes ennast omanikuks tunnustab, et ta omanik on, ja kui ta omanik on, siis on kerge ka selgeks teha, kuidas ta omanikuks on saanud ja mis teel paberid tema valdusest ära läinud. Nii ei või siin raskusi olla.

Juhataja **R. Penno**: Korra kohta teeb rkl. Jõeäär ettepaneku, § 1. ühes selle juurde esitatud parandustega anda läbivaatamiseks väliskomisjoni. Seniks seaduseelnõu arutamine Riigikogus katkestada, seda päevakorrast ära võttes.

Aruandja V. Hasselblatt (fakt. märk.): Mis härra Jõeäär õiendas on õige. Ma eksisin. Härra Jõeääre ettepanekus räägitakse Vene kroonule või pankadele panditud aktsiatest.

Asi on järgmine. Need aktsiad on Vene riigi poolt meie valitsusele üle antud, ilma kooramatuse ja kohustuse meie poolt. Nagu teame, on Venemaal kõik pangad ühes aktiva ja passivatega ülevõetud Vene riigi poolt. Nii tuleb välja, et kui mõnel aktsiad olid panditud ühele erapangale Peeterburis, kuna aga laenuandja asemele asus Vene riik, siis ei tuleks pantkirju mitte pangast välja lunastada, vaid Vene riigi käest. Et aga Vene riik on sellest õigusest loobunud, siis on selge, et neid korduvalt välja lunastada ei ole tarvis.

Juhataja **R. Penno**: Hääletamisele tuleb korra kohta tehtud ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Seega langevad teised ettepanekud ära.

8. A. Grimpel'i erakorraline teadaanne „Tallinna Kiire” sulgemise kohta. **A. Grimpel** (väljasp. rhm.): Riigikogu tunneb end täieliku peremehena, vabritseerib seadusi, kuid tegelik valitseja laiutab rahva seas politsei hallis mundris.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Grimpel, teen Teile märkuse ebakohaste üteluste tarvitamise pärast!

A. Grimpel (väljasp. rhm.): Riigikogu arvab, et tema teostab demokraatiat, kuid tegelik peremees aga teeb demokraatiat jutu-märkides.

Näitena võiks tuua: ajaleht „Tallinna Kiir“ on suletud. Ja kui vaadata põhjusi, mispärast ta suletud on, siis näeme, kuidas kõige julmimalt ja häbematumalt seadusi rikutakse. Tallinna prefekti määruse järgi suleti „Tallinna Kiir“ sellepärast, et ta on julenud avaldada teateid, neidsamu teateid, mis teisteski lehtedes ilmunud — nimelt, et Viljandimaal on korraldatud proovimobilisatsioon, ja „Tallinna Kiir“ lisis omalt poolt juurde ainult nii palju, et mispärast see mobilisatsioon korraldatud on, kas ähvardab hädaoht ja valmistatakse sõja vastu? Järelikult ei tohi siis küsida, kuidas olukord on, aga kodanlikud ajalehed ise kirjutavad, et Nõukogude Liidu Vabariigis on mobilisatsioon korraldatud ja järelikult seal siis sõja vastu valmistatakse. Loogiliselt oleks siis nii, et ka siin sõja vastu valmistatakse ja rahval oleks õigus selle kohta selgitust nõuda. See on üks põhjus.

Teine tükk oli poliitilise politsei kohta. Minul on teated, et vahialuseid elektritoolile viidud, ja kaebealune Juuli Kukk isegi mines-tanud. (J. Soots, põl: Kas Eesti vabariigis on ka elektritool?) Kui nüüd aga ajalehes

juhitakse tähelepanu sellele, et ei tohi kaebealuseid piinata — kus on prokurör, kohtuvõimud — siis öeldakse, et see on valeteadete laialilootamine. Kui juhtida avalikku tähelepanu ametivõimude ülekohtuse tegevuse peale ja kohtuvõime asja selgitamisele ergutatakse, siis on see riiklik kuritöö ning selle avaldaja võetakse isegi vastutusele. Pannakse politsei kuuesil suu peale. Ametivõimude ülekohtust ei ole midagi rääkimist, seaduste mittetäitmise peale ei tohi tähelepanu juhtida. Lugu on niisugune, et keegi maa kirjasatja kirjutab, kuidas taluperemees annab toitu nii, et hiired on supi sees, ja kui tööline läheb palka nõudma, siis ähvardatakse haavlitega. Kuid mingisugust põhjendust ja seletamist ajalehes ei tohi olla. Järelikult tõuseb küsimus, kui kaugele meie niiviisi jõuame, kes on seaduslik valitseja, kas riigivõim või politseivõim? Politsei lämmatab demokraatiat ja igasuguse mõtteavalduse, kuid ei ole valitsusvõimu, kes selleks takistusi teeks. Öeldakse, et see leht on valitsusevastane. Mul on praegu käes „Vaba Maa“, kes ka kirjutab kogu selle korra kohta „mäda“. Ja sellele lehele ei tehta midagi. Siin on öeldud: „praegune valitsev süsteem on läbi mäda ja ootab tuult, mis teda esimesel silmapilgul ümber lükkab“. Siin on otsekohe ja avalikult öeldud, et see on mäda ja ootab tuult, kuid siin vaikib politsei ja ka Vabariigi Valitsus.

Lõpuks tuleks ometi selge otsus anda, kellel on sõnavabadus ja kellel mitte, kellel on demokraatia ja kellel terror, siis rahvakihid teavad sellega arvestada. (M. Laarman, põl: Ühe vabriku töö!) Ei ole, „Vaba Maa“ pühapäevases numbris kirjutab Ado Anderkopp, aga kas „Kiires“ ka Ado Anderkopp kirjutab, seda ma ei tea. (Vahelhüüe.) See on trükikoda, see ei puutu asjasse. Kui see on ühe vabriku töö, siis tehke vähemalt järeldused. Meie tahame selgust, kes on õieti riigi valitseja, kas politseivõimud või see valitsus, kes Riigikogu enamuse poolt valitud, või ainult sise-minister võib vaba mõtteavaldust keelata.

Teen ettepaneku, erakorralise teadaande puhul avada läbirääkimised.

Juhataja **R. Penno**: On tehtud ettepanek, erakorralise teadaande puhul avada läbirääkimised. Kuna ettepanek selgusetu, millal läbirääkimised avada, ei saa hääletada. Ettepaneku tegija täiendab oma ettepanekut, läbirääkimised kohe avada. Ettepanek on järgmine: „Riigikogu, ära kuulates rkl. Grimpel'i erakorralist teadaannet, avab kodukorra § 70. korras läbirääkimised tänasel koosolekul“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Avan läbirääkimised.

A. Grimpel (väljasp. rhm.): Mina tahan Vabariigi Valitsuselt selle kohta seletust saada, kas ta neid väärnähtusi ja neid seaduserikkumisi, mis politseivõimude poolt ette võetakse, kas ta tahab neid edaspidi kõrvaldada, ja missugused kindlustused selleks on, et tulevikus niisuguseid seaduserikkumisi ei korduks. Praegusel korral ei saa selgust, kas on meil mingisugune võim maksev või ei ole, kas tahetakse seadust pidada või mitte. Ja rahvas on arusaamatusel ja ei julge üht ega teist teha.

Mina tahan teada saada, kas Vabariigi Valitsus mõtleb edaspidi politseivõimudele selleks korraldust teha, et nad seadusi ei rikuks, ja et need seaduserikkumised, mis politilise politsei poolt ette võetud, nagu inimeste piinamised jne. karistatud saaksid.

9. Kriminaal kohtupidamise seaduse § 910. p. 2 muutmise seadus — II lugemisel. (Tekst III Rk. 4. istungi. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

Üldkomisjoni aruandja **T. Kalbus**. Seaduseelnõu pealkiri ja tekst võetakse nähtava enamusega muutmatult vastu.

10. Palga alam-määra seadus — I lugemisel.

Töö-hoolekandeminister **J. Masing**: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelmisel koosolekul

kurjastas väga lugupeetud rkl. härra Johanson minu üle sellepärast, et mina sellel koosolekul ei viibinud. Et üks või teine valitsuse liige või ka Riigikogu liikmed mõnikord puuduvad Riigikogu koosolekult on enam-vähem harilik nähtus. (A. Anderkopp, tõe: Igatahes valitsuse liige harilikult niisuguse asja puhul ei puudu.) Nii puudub ka rkl. härra Johanson mõnikord koosolekult. Kevadel erilisel kibedal Riigikogu tööajal, millal igapäev 1—2 koosolekut oli, puudus rkl. Johanson mitme nädala jooksul, ja mitte kellelgi ei tulnud meelde sellepärast rkl. Johanson'ile etteheiteid teha, või veel vähem mõnitavaid märkusi teha. (J. Vain, stp: Ega ta siis ometi katkilõigatud kõhuga siin ei võinud olla, ta oli ju haigemajas. — J. Voiman, stp: Ei oleks uskunud, et härra minister, kes ise veel arst, niiviisi kõnelema võib. — L. Johanson, stp: Ega siis mina valitsuse liige ei ole.) Mina arvan, et haige olla ka mitte rkl. Johanson'i monopol ei ole. (A. Anderkopp, tõe: Aga valitsusel on teisi inimesi asemele panna.) Mis puutub palga alam-määra seaduseelnõusse, siis peab tähendama, et iga seaduse tuum peab olema sarnane, et

seda, mida seadus käsib või keelab, võimalik oleks teostada. Kui seda olukorda, mida palga alam-määra seadus ette näeb, arvesse võtta, siis näeme, et siin on tegemist ühelt poolt tööandjatega, teiselt poolt töolistega. Ühedel on tarvis tööjõudu, teised vajavad tööd. On arusaadav, et need pooled peavad lepingulise vahekorda astuma. See seadus tahab ette näha, et töö-hoolekandeminister peab tulema ja lepingutingimused ette kirjutama. Tahetakse, et ta peab tulema ja palga kindlaks määrama. Kui aga üks pool, näiteks töölised, selle määramisega rahul ei ole, ei ole nõus nende tingimustega, mis töö-hoolekandeminister ette kirjutab, mida peab siis töö-hoolekandeminister ette võtma ja missugused abinõud on selleks ministri olemas, et seda seadust ellu viia. Või jälle võivad sel juhtumisel, kui töö-hoolekandeminister palgasumma kindlaks määrab, tööandjad tulla ja öelda, meie ei saa seda vastu võtta, see ei ole meie juures teostatav. Ja nii ei ole töö-hoolekandeministril jällegi mingisuguseid abinõusid, et neid sundida vastu võtma ettekirjutatud palgamäära. Jääb järele ainult kolmas tee — lepitamise tee, mis praegu olemas. Kui mõlemad pooled ei saa kokku leppida, siis peab kolmas vahemees tulema ja katsuma neid lepitada. Seda teed on töö-hoolekandeministerium püüdnud käia. Kui palju see tagajärgi annab, see on veel teadmata. Sellest kõigest on näha, et tervel sellel seadusel puudub loogiline mõte ja ei saa teda mingil tingimisel sarnasel kujul teostada.

J. Fuks (as): Väga austatud Riigikogu liikmed! Kõneallosel palga alam-määra seaduse elnõu ei ole sotsiaalkomisjoni poolt kaalumata või kerge käeliigutusega Riigikogule tagasilükkamiseks esitatud, vaid komisjon on seda otsustanud, silmas pidades riiklikke huvisid. Et tutvuneda tööstuse ja ettevõtetega, töoliste palga- ja korterioludega, tööstussaaduste turuvõimalustega, hindadega jne., mis kindlasti on ühenduses arutatava palga alam-määra seadusega, selleks võttis komisjon mitmed ringreisid ette Tallinnas kui ka teistes linnades ettevõtetesse. Vaadeldes ja tutvunedes oludega pean tunnistama, et töoliste heakäekäik on enamasti rippuv tööstuse juhatusest ja turu võimalustest. Mis puutub tööstuse juhatustesse, siis nii mõneski ettevõttes on püütud töolistele võimalikult vastu tulla, nii palga kui ka korterite suhtes, ja selle tõttu on töölised sarnastes ettevõtetes enam-vähem oma oludega rahul ja näeksid heameelega, et vabrikul tellimisi ja neil tööd oleks. On aga ettevõtteid, vabrikuid, mille osanikud ja direktorid, töötades vähese põhi-kapitaliga, tahavad liiga suuri kasusid kätte

saada või nii öelda „üle öö“ rikkaks saada, kui nad liiga suurte „olengutega“ vastupidisesse seisukorda ei satu. On ettevõtteid, kelle põhikapital on mahutatud kõik kinnisvarasse, vabu summast ei ole, laenukraanid on kinni keeratud või seisavad saadused laos — seal on siis tööliste olukord halb. Ei mõista ette kujutada, kuidas saab tööline 75-margalise päevapalgaga ära elada, veel enam, kui on perekond ka. Paljudes vabrikutes kõigub tööliste päevapalk 100—150 marga vahel. Ja sarnastes vabrikutes, kus tööliste viletsate palgaolude juures ebamäärane suur administratsioon laseb omal päris tihedad ja muidugi kulukad „olengud“ olla, teinekord tööliste palgad seejuures pikemat aega maksmata, peavad tööliste perekonnad puudust kannatama — see loob siis ka muidugi töölistes meeleolu, mis on nende esindajaid ehk sundinudki Riigikogule käesoleva palga alammäära seaduseelnõu esitama. Olles vabakokkuleppe pooldaja pean siiski siit avalikult tunnistama, et valitsuse kõva kätt oleks nii mõneski ettevõttes tarvis, kus oleks võimalik tööliste olukorda parandada, kuid mida ei tee vabriku administratsioon isiklikkudes rutulistes enese ja osanikkude rikastamise huvides. (A. Anderkopp, tõer: Ega härra Teemant ei kuule seda.)... Igal ajal on oma head ja halvad küljed, nii ka käesoleval seaduseelnõul, kus need halvad küljed mängivad just domineerivat osa. (Riigivanem J. Teemant: Ega see mõistus härra Anderkopp'i ainuõigus ei ole. Vahelhüüe A. Anderkopp'i tõer poolt. — Riigivanem J. Teemant: Härra Anderkopp, teised mõtlevad ikka ka. A. Anderkopp, tõer: Ega seda keegi salanud ei ole.)

Peatudes eelnõu § 1. punkt e juures, millega käesoleva seaduse alla kuuluksid ka põllumajapidamised ja metsatööstus, on meil juba selle sundusliku põllutööliste töötasu normeerimiseks iga-aastased segakomisjonid, ja senine praktika on näidanud, et neist komisjonide poolt määratud palganormidest ei saa kinni pidada. Nii näiteks ma tean Pärnumaal põllumajapidamisi, kus palju endisi mõisatöölisi, ja kus käidi nende segakomisjonide normide järgi ja makseti töölistele iga aasta 50 pd. rukkid, 45 pd. otre, siis pastlad, korter, küte, valgustus ja peale selle raha. See asjaolu oli just üheks põhjuseks, miks mõisa-majapidamised tagurpidi läksid. (Vahelhüüe pahemalt poolt). Kui väike-majapidamine peaks sulasele niipalju palgaks maksma, siis teinekord väike-põllumajapidamine ei saa üldse talust niisuur sissetulekut. (A. Jõeäär, stp: Eks need asunikud

ole kõik endised sulased.) Igatahes peremees annaks majapidamise sulasele üle, kui see sulane targem oleks. Iseäranis oleks see norm raske maksta viljaikalduse aastatel ja neid viljaikalduse aastaid on olnud meie põllupidajail mitu aastat otsapidi. Iseäranis raskes seisukorras oleksid pealesunnitud töölisepalga juures asunikud. Viljaikalduse korral puudub neil igasugune võimalus töölistele seaduslikku palka maksta, pole neil tagavaraks kogutud marku; seda ei ole asunikul, kes peab ehitama, inventari soetama jne. Palju on väljaminekuid. Kuid sissetulekuid? Enamusel karjasaadustest, kuid ka siin on suuremad saagimehed ärid, nagu eelmisel koosolekul võihindade kohta räägiti. Kui selle juures veel kõik seaduse järgi nagu see § 6. ette nähtud, töölistele vähem maksete, — muidugi siis ka hoopis maksmata — summad töökaitse komisjari korraldusel tööliste kasuks vastuvaidlematus korras ilma kohtuta sisse nõutakse ja § 8. järgi tööandjaid veel selle eest arestiga mitte üle 6 kuu või rahatrahviga 5 — 50.000 margani karistatakse, noh, siis on asniku majapidamisel ots peal. Selleks pole maareformi teostatud, ja arvan, et sarnast kurba lõppu asunikust äri-rippumatutel põhjustel tema majapidamisele ei sooviks ükski, kellellis meie Eesti kodu ja põllumajanduse tulevik.

Palga alammäärade loogiline järeldus oleks ka töölisel tööalammäär, millest sõnagi ei ole seaduseelnõus ja mida eitati eelnõu esitaja poolt ka komisjonis. Ma tunnistan, et tööline on palga väärt, kuid on olemas Eesti vana sõna „kuidas töö, nõnda palk“. Tööline peab ise omale palga ära teenima. Elu peale ei saa kinniste silmadega vaadata ja raske on elust läbi rännata pimedana. Peame avalikult tunnistama, et üks tööline on teisest palju tööväimsam, teeb palju rohkem ära. Tegelikult peab ka sarnane tööline rohkem tasu saama.

Ei saa kuidagi viisi tööliste juures ühte töötasu mõõdupuud tarvitada, veel enam aga eelnõu §§ 3. ja 4. kohaselt, kus naistöoline, kes meestöolisega, või alaealine, kes täiskasvanuga ühesugust tööd teeb, sama palka saab, mis meestöoline või täiskasvanu. Ühesuguse töö juures võib töölistel mitmesugune tööviljakus olla, võib mõni naistöoline enam teha kui meestöoline, ja alaealine rohkem kui täiskasvanu. Seda ei saa salata, ja sellepärast ei saaks ka seaduse järgi ühesugusest tasust juttu olla. Või tahetakse kõik töölised ühesuguselt, ühevõimeliselt töötama sundida! Aga seda seaduseelnõu ette ei näe.

Kui nüüd vaadelda tööd ja tööolusid vabrikutes ja ettevõtetes, siis peab tunnistama, et seal on ikkagi tükitöö juba sisse seatud, ja meie

teame, et tükitöö juures on ka oma alammäär. Paljudes vabrikutes on tükitöö määr sisse seatud, ja kui tööline selle tükitöö määr juures 150—168 marka päevas palka ära ei teeni, maksab mõni vabrik tükitöö juures päevalga välja. Seda võib ikkagi olla vabrikutes, kus töötatakse kinnistes ruumides ja kuhu ei mõju ilmastik. Kuid põllumajanduses ei saaks palga alammäär juures leppida üksinda töö alammääraga, vaid siin oleneb õige palju loodusest, selle järele põllusaagist ja turuhindadest. Looduse üle valitseda ei ole aga tööandjate ega ka tööliste ega kellegi teise võimuses. Ei saa kevadel põllutöölisele palgalepingut teha ka Jumalaga lepingut teha sügisese põllusaagi üle. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Pöörake kristlaste poole.) Seal ei aita ka kristlased ega sotsidki midagi.

Edasi tuleks peatuda natukene elatismiiniimumi juures. Eelnõu § 5. järgi määraks selle kindlaks ja paneks sundmäärusena maksma töö-hoolekandeministeerium iga aasta 1. märtsiks eelmise aasta keskmiste hindade alusel. Eelnõule juurdelisatud seletuskirjas on toodud Tallinna tehaste ja vabrikutööliste vanemate poolt vastuvõetud ühe kuu kõige väiksem elatismiiniimum kolmeliikmelise perekonnaga 10.722 marka 33 penni, mida seaduseelnõu esitaja rkl. Johanson kolmeliikmelise perekonnaga töölise kõigevähemaks kuupalgaks peab ja seletuskirjas ütleb — see on alammäär, millest allapoole minna ei või. Mitmed eelkõnelejad on seda elatismiiniimumi arvustanud ja leidnud, et seda põllumajandus välja kanda ei jõua. Eelnõu esitaja on jätnud ütlemata, kuidas siis seda palga alammäär elatismiiniimumina arvata, kui perekonnast mõlemad, see on mees ja naine teenivad. Ja võin julge olla, et üle 50% töolistest sarnaselt omale eluülevalpidamist leiab.

Maal ei saa ükski taluperenaine ega töölise naine töota elada. Aga kui perekonnas ka alaealine teenistust leiab ja tahab teenida? Kuidas oleks siis sarnaselt töötavate kolmeliikmelise perekonna liikmete palga alammäär? Seda ei ole seaduseelnõus öeldud. Seaduseelnõu seletuskirjas on ainult näitena toodud kolmeliikmelise perekonna palga alammäär. Järelikult peaks siis vähemaliikmelise perekonna palga alammäär vähem ja suuremaliikmelisel elatismiiniimumi järgi suurem olema. Praegusel ajal perekonnatoetuse maksmisel vabrikutes, samuti ka korterite suhtes, vaadatakse mitte heatahtlikult suurte perekondadega tööliste peale ja esimesel võimalusel katsutakse neist vabaneda. Mis oleks aga siis, kui see seadus vastu võetakse? Loomulik, et iga tööandja katsuks siis palgata kas vallalist või vähema perekonnaga töolist, tuleb vähem

palka maksta. Sellepärast peab kartma ja isegi uskuma, et seaduse vastuvõtmisega suurema perekonnaga, samuti ka vähema töövõimega töölised teenistust ei leia ja töötatööliseks saavad. Vabrikutes avaldasid sarnast kartust paljud töölised, ja see on üks väga kaaluvatetest põhjustest, miks meie seda seaduseelnõu pooldada ei saa.

Edasi ei kindlusta seaduseelnõu tööandjale ega ta perekonnale mingit elatismiiniimumi ega töötasu. Ma ei võta näitena vabrikuid ja ettevõtteid nende rohkearvulise ja suurepalgalise administratsiooniga, kes jumal teab kuidas opereerivad, maksudest vahel kõrvale kalduvad, suuri laene helde käega saavad, neid laene siis „külmetavad“ „üles soojendavad“ ja jälle „külmetavad“ jne., seni kui riik need korstnasse kirjutab. Ei, võtan põllumajanduse, milles ise tegev olen. Põllumajanduses on vallas- ja kinnisvara. Seda peaks kapitaliseerima ja teatava vananemise protsendi igal aastal juurde arvama. Siin on kõik perekonnaliikmed tööl, alates 7—8-aastastest lastest karjastena. Ma tean, kui otstarbekohatu on last sarnases noores eas karjas käima sundida. See ei meeldi kellelegi. Tean ka, kui hea oleks perenaisel head põlve maitsta. Aga ei — väitpõllupidamises, iseäranis aga asunikutalus, on kõik varahommikust jalul ja töö ilma „leba luusse laskmata“.

Kindlustatagu põllumajanduses ka kõigile, kes töötavad, eeskätt nende elatismiiniimum, siis võiks alles juttu olla tööliste palga alammäärast. Kokkuvõttes pean veel ühe asjaolu alla kriipsutama.

Kui palga alammäär maksma panna, siis peab juba järjekindlalt edasi sammudes ka seadusandlikult kindlaks määrama, kui palju peab vabrik, ettevõtte, talumajapidamine jne. töölisi palkama, peab neid sundima palkama, muidu pole ka palga alammäär seadusel mõtet, sest võivad ju tööandjad, olles raskes seisukorras, töölisi selle suure palga ja trahvimise ähvardustel palgata üldse mitte või vähesel arvul.

Siis suureneks töötatöölise arv, tööstused jääksid kiratsema ja muidugi ka põllud sööti. Kas siis järgneks tööstuste ülevõtmine ja talude jagamine? See ei oleks aga riiklikust seisukohast soovitatav.

Tööandja ja töölise vahel peab hea vahet olema, ei või töolist enesest eemale tõugata, tööline peab oma tööoskuse ja võimete kohaselt tasu saama. Kus seda ei ole, seal puudub ka töölisel lust ja tahe töötada, tööline ei hooli peremehe töö edenemisest, varandusest ega tööriistast. Kus aga peremees on sellega rehkendanud, seal ei puudu töölised

ega pole mingit sundusli ku palga alammäära tarvis. Kes peremees teisiti toimib, see piitub iseenast.

Käesoleva seaduseelnõu sotsiaalkomisjoni tagasiandmist ei pea meie rühm otstarbekohaseks. Kui valitsusel vabrikutes ja ettevõtetes olukorra lahendamiseks volitusi tarvis on — minu arvates oleks neid teinekord väga tarvis — siis peaks valitsus neid volitusi ise nõutama. Kõnes ettetoodud põhjustel hääletab meie rühm rkl. Johanson'i poolt esitatud palga alammäära seaduse vastuvõtmise vastu.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Eelmisel Riigikogu koosolekul, kus palga alammäära seadus arutamisel oli, võtsin mina sõna ja ütlesin muu seas, et palgad teiste maadega võrreldes Eestis rahuloldavad on.

Muu seas tähendasin, et kui härra Albert Thomas läinud suvel Eestis käis, siis arvas ta, et Eesti põllutööliste palgad kõrgemad on kui Prantsusmaal. Selle peale ütles rkl. Eilman, et see olevat vale. Rkl. Eilman ütles, et tema olla härra Thomas'ga ühes olnud, kus härra Thomas niisuguseid mõtteid ei avaldanud.

Mina tsiteerin „Vaba Maast“, „Vaba Maa“ reedest, 26. augustist 1927. a. nr. 199. Sellest on lugeda järgmist: „Peale asundustalude vaadati veel meie endist talutüüpi ja külastati üht eeskujulikku majapidamist Kambjas härra Kevendi „Parve“ talus.

Siin huvitas härra Thomas'd peaaegu ainult töolisteküsimus ja palgatingimused. Olgu muu seas tähendatud, et härra Thomas'l enesel just niisamasuur talu Prantsusmaal on, ja ta leidis, et meie põllutööliste palgad sealsetest natukene paremad olevat. (V a h e l h ü ü e : N a t u k e n e ?) Jah, natukene. Seda nendelt juuresolijatelt, kes härra Thomas'ga ühes käisid, küsides, tõendavad nad sedasama, et härra Thomas on Kevend'i talus seda kindlasti öelnud. Kõnelused on olnud saksakeeles, ja see, kes minule seda teadet kinnitas, ütles, et siin võib vast niisugune juhtumine olla olnud, et ei ole saksakeelest õieti aru saadud ja siis oldavat nüüd arvamisel, et härra Thomas ei olevatki nõnda kõnelenud. (O. G u s t a v s o n , s t p : H ä r r a T h o m a s k ö n e l e s p r a n t s u s k e e l e s .) Kevend'i juures on ta saksakeeles kõnelenud.

Edasi tõendati minule, et see „Vaba Maa“ poolt avaldatud teade vastavat tööoludele, nii et siin mingisugust kahtlust olla ei saa, et Eestis põllutööliste palgad rahuloldavad on.

Edasi juhtus mulle kätte „Poslednija Novosti“ number 14. oktoobrist k. a. nr. 2396, kus pikemalt kirjeldatakse Prantsusmaa metsatööliste palku. Selles artiklis oli muu seas öel-

dud, et Prantsusmaal saavad metsatöölised 20—25 franki päevas, kusjuures öeldi, et sageli 20 frangi teenimine raske olevat. Kui nüüd võrdleme meie olusid — meie metsatöö palku ja Prantsusmaa metsatöö palku, siis on need jällegi võrdsed, peaaegu on nad meil teinekord veel kõrgemad.

Edasi toob „Vaba Maa“ kesknädalal, 19. oktoobril 1927. a. nr. 245, teate töö kohta raudtee peatehastes, kus muu seas öeldud on, et töölise keskmine palk tehastes umbes 11.000 marka kuus olevat, sealjuures kõikus õppimata töölise palk umbes 7.000 marga ümber kuus. (V a h e l h ü ü e A. A n d e r k o p p ' i , t ö e r p o o l t .) Ma seda ei tea, ma toon ette ainult neid andmeid, mis mul käes. Tehastest järele küsides öeldi mulle, et „Vaba Maa“ vastavad teated õiged olevat. See tähendab aga, et meie tööstustes ei ole praegu palgad madalad, vaid isegi võrdlemisi kõrged. Kui herrad sotsialistid tulevad ja tõendavad, et meil olla töölistel madalad palgad — see ei ole õige. Palga alammäära seaduse järele ei ole praegusel korral vajadust.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Ma pean ennast kõigepealt vabandama härra töö-hoolekandeministri ees. Ma ei ole kuidagi tahtnud ei valitsuse, ega ka töö-hoolekandeministri ees mingisugust monopoli, vaid olen igasuguste monopolide vastu. Ja see oli õieti põhjuseks, mis pärast ma selle seaduseelnõu arutamisel märksin, et vastavad ministrid, kui nende ametalasse puutuvad eelnõusid arutatakse, puuduvad. Enne puudus kohtuminister ja pärast töö-hoolekandeminister. See ei ole ainuke juhtumine, vaid see on korduvalt sündinud. Sellepärast tekkis minul sarnane arvamine, et vahest on härra ministril monopol puudumiseks. Valitsuse puudumine on harilik nähtus. Kui seda viga hakatakse parandama, sellest monopolist lahti öeldakse, siis on see õige.

Mis mind sundis veel sellest kõnelema oli see, et praegusel valitsusel seisukoht puudus. Nüüd on härra minister oma seisukoha avaldanud ja see seisab selles, et tuleb jääda senise olukorra juurde: Vabariigi Valitsus, õieti töö-hoolekandeministerium katsub mõlemaid pooli lepitada. Kui aga seda teed tahetakse tarvitada, siis peab mingisugune korraldus loodama, kas mingisuguse tariifikomisjoni või vahekohtu näol. Aga senisel kujul ei anna see töö-hoolekandeministri lepitusekatse mingisuguseid tagajärgi.

Härra Fuks kõneles ka selle seaduseelnõu vastu. Oma kõne sissejuhatauseks tõi näite, kui väga halbu tagajärgi on andnud omaaegne töö-hoolekandeministri härra Tief'i palga-

olude parandamise tee. See on väga rõõmustav, kui härra Tief'i erakond ise ära tunneb, mis-suguseid vigu palgapoliitikas on härra Tief teinud. Kahjuks aga sünnib see liiga hilja. Härra Tief'i töö tulemused annavad ennast praegu vabrikuelus tunda: nad on palgad mõnel pool allapoole viinud.

Mis puutub põllutöölisesse, siis neil peaks olema juba palgamiinimum, kui seadust täidetakse. Kuid põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus on jäetud ellu viimata. See tuleks ellu viia, kui seadust austatakse.

Et Pollis oleksid languse põhjuseks olnud tööliste kõrged palgad, seda võib ainult härra Fuks tõendama tulla. Polli mõisas ei maksetud töölistele suuremaid palku kui mujal. (Vahelhüüe J. Fuks'i, aspoolt.) Polli küsimus on Riigikogus päevakorral olnud ja on ette toodud need põhjused, mis pärast see majapidamine nurja läks ja riigil tuli see mõis oma kätte võtta. Mis puutub asunikudesse, kellest kõneles härra Fuks, kelle lapsed 8. eluaastast peale tööle lähevad, siis need asunikud ei pea palgalist tööjõudu. Nendel on väikesed kohad, nad ei saa palgalist tööjõudu pidada. Neil on oma perekonna liikmed, kes seal töö ära teevad. Mis aga teistesse asunikudesse puutub, kes ise kohapeal ei ole, kes riigi-, kogukonna või erateenistuses on, siis neil ei ole mingit põhjust kurtmiseks, sest nad on saanud riigilt varandusi, mis annavad neile sissetulekut, kuna nad ise teisel tööalal tegutsevad. Kui teie võtate need 42 kohta, mis välja anti pidulikult, ja kui teie hakkate analüüsima, kes need olid, kellele need kohad anti, siis nende hulgas leiab kindraleid, suuri ametnikke ja arvata-vasti ka Riigikogu liikmeid. (Vahelhüüe.) Kas Saar ei olnud? — Siis tuleb ta järgmine kord. Aga loomulik oleks, kui need, kellele esimesed kohad kinnitati, oleksid puht-põllumehed olnud. Ei ole mingit õigust nõuda, et töölised töotaksid taludes, ilma et nad saaksid elatismiinimumi, kuna inimesed, nagu näiteks härra Tief, kasutavad talu, raiuvad metsa. Sellejuures on vähem omas talus käinud kui mina. (Vahelhüüe paremalt poolt: Mis ta on vähem teinud?) Ta on vähem käinud oma asundustalus, kui mina seal olen käinud, sest ta on talu välja rentinud, ta ise seda ei pea. (Põllutöominister O. Köster: Kes seal ehitab maju, kes seal maad parandab? K. Tonkman, põl: Mis Teie seal käisite vaatamas?) Ma käisin vaatamas, kas seal niisuguseid mune on, millest Teie kõnelesite. (Põllutöominister O. Köster: Kas Teie ostate üles neid mune?) Ei. Härra Fuks

ütles: kuidas töö, nõnda palk — ei saa ühtlast normi maksma panna. Ühtlast normi ei tahetagi maksma panna, vaid nõutakse volitusseadust valitsusele. (Vahelhüüe: Kõigelaismatetarvis.) Siin tahtakse ainult kõigeväiksema palga alammäär maksma panna. Ja kui siin seaduses ei panda see maksma, siis on arvestatud meie oludega, kus elukallidus igapäevaga muutub, näiteks nädala jooksul pannakse võinaelale 10 marka juurde. Ei saa palga alammäära pikema aja peale kindlaks määrata. See volitus tuleb anda Vabariigi Valitsusele või töö-hoolekandeministrile, kes vastavad andmed aluseks võtab ja arvestab mitmesuguste tööliste liikidega. Ühedele võib ühesuguse palga alammäär maksma panna, teistele teistsuguse. See võimalus on olemas ja selle üle peab otsustama töö-hoolekandeministeerium.

Härra Fuks näib arvamiselt olevat, et tükitöö järgi palgamaksmine on kõige õiglasem. Kahjuks aga seda ta praegu ei ole. Tükitöö juures ei jõua tööline 150 marka päevas välja teenida. Selles on süüdi tükitöö hindamine, sest tükitööd hinnatakse meie vabrikutes mitte alguses ette, vaid tööajal arvestatakse neid hindu nii, et tööline üle teatud määra ei võiks palka saada. Nii varemalt ei ole hinnatud, nagu nüüd Eesti ajal on praktiseerima hakatud.

Elatismiinimumi peab välja töötama Vabariigi Valitsus, ja mingisugust kartust ei ole, et hakatakse töölt kõrvaldama suuri perekondi. See küsimus on lahtiseks jäetud, mitme perekonnaliikmeka, kas kolme või rohkem, arvestatakse. Võib olla, et Vabariigi Valitsus ei arvesta 5-liikmelise perekonnaga, vaid paneb 2—3 liikmelise alammäär maksma, ja teistele perekonnaliikmetele võib siis perekonna-abiraha maksta, nagu praegugi on, kui üldse perekonna-abiraha otstarbekohaseks peetakse. Suurtele perekondadele ei peitu palga alammäär seaduses mingit hädaohtu ega kartust. Mis härra Fuks'i ütelusse puutub, et peremees peab töölisele maksma seda palka, nagu tööline väärt on, siis on see õige, ja kui peremees seda ei maksa, siis piisutab ta sellega iseennast. Seda enesepiisutamist oleks tarvis piirata ja kaotada, sest lõpuks ei ole see muud midagi, kui meie rahva majandusliku olukorra halvendamine, kui töölised tarvilikku palka ei saa. Härra Fuks kõneles ka väga liigutavalt Eesti kodu asutamisest ja teistest väga armsatest ja südantliigutavatest asjadest. Et see kodu mitte üksi asunikul olemas ei ole, vaid ka töölistel, seda jättis ta ütlemata. Ka töölistel on perekonnad ja lapsed. Ka töölisel on teatud ülesanded ja kohustused oma perekonna, ühiskonna ja terve riigi vastu. Kui kodust kõnelete, siis ärge nähke seda ainult asunikul. Asuniku

kodu on püütud terve riigi arvel korda seada. Kui kellegi kohta öelda võib, et ta igasugu kapitalidest osa saanud, kullafondist, mille katteks ka välislaenust osa läinud, siis on need asunikud. Mis on aga saanud tööline, kes oma naabrile sulaseks läheb, see tööline, kes töötab hommikust õhtuni selles talus, kus peremeheks mõni sõjahärra, kes oma pensioni linnas välja teenib ja selle pensioni kätte saab alles täieõulisena?! Kas teie arvate, et tööline ei võtaks heameelega vastu selle talu, mis praegu härrasasuniku käes. Vähe on neid asunikke, kes tööliste keskest tõusnud. Need arvud, mis siin ette kanti, osutuvad vist ebaõigeteks. (V a h e l h ü ü d e d.) Kes palvekirjad sisse andnud? Mis tähendab — sisse andnud! Härra minister ütleb ka, et on rohkem mõisatöölisi maata jäänud. Siin oli ju üks minister ja ütles, et ainult 60. Mis see „sisseandmine“ tähendab põllutööstusele? — On küllalt sisse antud, kuid aasta pärast tõmmatakse nimi maha. (V a h e l h ü ü e: S i i s o n t a r v i s s e l l e k o h a n e k o r r a l d u s.) See korraldus on juba ammu-gi tarvilik olnud.

J u h a t a j a **R. Penno**: Kõneleja, Teie kõneae lõpeb ühe minuti pärast.

L. Johanson (stp): Töölised võtaksid heameelega need maad vastu. Ka töölised tahavad Eesti kodu asutada, neil on sama õigus kui teilgi. Aga just sellepärast, et neid halbadesse tingimustesse surutakse viletsate korteri- ja palgaoludega, hävitatakse nende elu ära.

J. Fuks (as) (fakt. märk.) Kui meie sõjaväe arsenalis käisime, leidsin seal inimese, kes sepamajas töötas ja sai 400 marka päevas ning oli asunikukoha just sellepärast ära andnud, et linnas parem võimalus oli teenida.

A. Anderkopp (töer): Austatud härrad Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse esindajad said nagu puudutatud, kui ette heideti, et valitsus selle suure küsimuse arutamisel tarvilikuks ei ole pidanud oma esindajaid, — ma ei hakka siinkohal juurdlema, mis põhjused selleks olid, — Riigikogusse saata ja oma lõpliku seisukoha öelda, kuidas nende raskuste lahendamisele vastu vaadati, mis tööliste palgade küsimus kaasa toonud.

Minu arvates ei ole valitsusel põhjust siin pahaseks saada, sest need, kes seda öelnud on, saavad täie õigusega oma seisukohta kaitsema, ja neil, kes praegu sõna võtnud,

on küllalt põhjust ette heita, et valitsusel lõplikud väljavaated selle seisukoha lahendamise kohta puuduvad. Austatud Riigikogu liikmed! Teile tulevad meelde eelmisel koosolekul ettekantud seisukohad, mis praegusel Vabariigi Valitsusel töö-hoolekandeministree-riumi kaudu kevadel olnud tööliste palgaküsimuse lahendamisel. Seal oli üks huvitav osa, see on nõudmise ülesseadmine, kui palju perekond keskmiselt äraelamiseks tarvitab elatismiinimumi. Vaadake, selles puudus aga valitsusel seisukoht. Töö-hoolekandeministree-riumile esitati kahesugused andmed, ühed tööliste ja teised vabrikantide ühisuse poolt, ühe kuu elatismiinimumi kohta. Vabrikantide ühisuse poolt esitatud elatismiinimum oli tunduvalt alla 3000 marga kuus. Vabariigi Valitsus ei pidanud tarvilikuks oma seisukohta tähendada, et ta seda viimast seisukohta, mis ometi lausa surmapalk, õigeks ei pea, ta pole ka väljendanud, et ta vahemees tahab olla tööliste ja tööandja vahel. See vaikimine siin sunnib arvamisele, et selles asjas Vabariigi Valitsusel ülevaade puudub. Ja ometi ei saa vabrikantide poolt esitatud elatismiinimum kuidagi vastuvõetav olla. Tallinnas on sadandeid perekondi, kelle päevapalk alla 100 marga, mis kuu kohta vist ümماغuselt 2.500 marka kuus välja teeb. Kujutage nüüd ette, kuidas need inimesed selle rahaga peavad end ära elatama. (K. P ä t s, põl: K e s n i i s u g u s t p a l k a s i i s s a a b?) Väga paljud. Kui teie võtate eelviimase statistika keskbüroo aruande, siis leiata, et väga palju niisuguse palga saajaid on. Ja korteriolud — teie teate, missugused need on. Tööline Tallinnas peab väikese ühetoalise korteri eest maksma 600—700 marka kuus. Ja mis jääb tal siis veel järele laste koolitamiseks, nende riietamiseks ja neile raamatute ostmiseks, mille kaudu lapsed elus edasi võiksid minna? Niisugune on tööliste olukord. Ja kui Riigikogu liikmed põhjendatult on nõudnud, et valitsus tuleks ja ütleks, kuidas ta mõtleb tööliste ja töösturite vahelkorda edaspidi selgitada, ja kui valitsus selle peale välja ei tule ega mingisugust seletust ei anna, siis ma arvan, et igal Riigikogu liikmel on põhjust öelda, — see ei ole õige talitamisviis.

See on ju teada ja selle peale on tähelepanu juhitud, et see küsimuse lahendamise kord, nagu seda Vabariigi Valitsus omal ajal ette võttis, soovitavaid tagajärgi andnud ei ole. Meie kuulsime veel täna, kuidas üks liige rühmast, kes praeguse valitsuse seljataga seisab, ütles, et selle politika tagajärjel, mis valitsus palgaolude parandamisel ajanud, palku ikka parandatud ei ole, vaid vastupidi — palgad on mitmel pool halvemaks läi-

nud. See on nii, seda ei salga valitsus ka ise, sellest on aru saanud ka töö-hoolekandeminister, kui ta Narvas käies ka Kreenholmi vabrikut külastades tunnistama pidi kaht vaaja: 1) et Kreenholmi vabrikut tööliste palgad halvemad on, kui kuskil mujal Eestis, ja 2) et seal korteriolud sarnased on, mis „allpool igasugust kriitikat“ seisavad.

Just see vabrik on kahjuks see, kus tööliste palgad selle „palgatõstmise“ tagajärjel, mis valitsus ette võttis, ei paranenud, vaid hoopis halvemaks läksid. Tegelikult on palgad rahalises summas küll tõusnud, aga neist võetakse maha senistest kõrgemas ulatuses summad korterite ja muude natuuras antavate tarbeainete eest, nii et palk tegelikult vähem on kui enne. Siin on tõesti raske seisukord. See viiks liiga kaugele kõige selle juures siin peatuda, kuid igatüki, kes Narvas on elanud, teab, missugune seal seisukord on, missugune vahekord administratsiooniga ja sekeldused, mis tööliste juures rasked eluküsimused üles seavad, millest nad lähemal ajal ei looda üle saavat.

Mulle paistab, et valitsus vea tegi kui ta unustas seisukoha, missuguses seisukorras Eestis tööliste- ja palgaküsimus seisab. See on: meie valitsus ja Riigikogu ei saa ära unustada, et meil tööliikumine, vahekord tööliste ja töösturite vahel hoopis teistsugune on, kui mujal riikides. Seda dikteerib ette juba kõigepealt meie geograafiline seisukord, Venemaa naabrus, mis kõiksugu kõrvalmõju endaga kaasa toob. Selle tõttu on meie tööliikumine lagunenu, töölistel ei ole nii tugevat esindust, kui mujal Lääne-Euroopa riikides. Tööline on kaitseta palju rohkem kui mujal. Kui siin nüüd keskteed käia tahetakse, siis võib siin lepitajaks olla ainult valitsus, kes selle ülesande oma peale võtab, mis mujal töölisteesindajate käes on. Kui sellelt seisukohalt vaadata valitsuse samme, siis peab ütleva, et valitsusel seda arusaamist ei ole olnud. Eelmisel palgaküsimuse lahendamisel ei ole ta töölisteesindajaid isegi nõupidamisele kutsunud, vaid eemale jätnud. Lääne-Euroopa ei ole seda teinud. Praeguse seaduse arutamise puhul arvan, et ei saa mööda minna vajadusest, mis praeguses olukorras mööda minnes päevakorraks kerkinud, kuid mis edaspidistel aegadel põhipaneva tähtsusega võib olla. Viimasel nädalal oli Saksamaal sötötöliste streik, mis võttis õige laialdase kuju. Ja kuidas seal seda küsimust lahendada katsuti, see ei tohiks ka meile ja valitsusele mitte ükskõik olla. Ka seal ei suudetud kokkulepet saavutada töösturite ja tööliste vahel, ja selle tagajärg oli see, et streik lahti puhkes. Lõpuks saadi niikaugele, et vahe-

kohus asutati. Ja kui teatavale seisukohale vahekohtu kaudu jõuti, kui vahekohtus oma otsuse tegi, ei aktsepteerinud töösturid seda otsust. Seal oli valitsus see, kes vahekohtu otsuse sunduslikuks kuulutas. Tööliste nõudmised olid rahuldatud, ja streik lõppes. Seal, kus töölistel endil tugev esindus, on ometi valitsus end sunduslikult vahele seganud, parempoolne valitsus.

Kui meie nüüd küsiksime, mis abinõud meie valitsusel praegu käes on, siis peab ütleva, et valitsusel neid abinõusid ei ole. Nüüd, kus võimalik tarvilikke kavu teha — kevadest saadik on eelnõu Riigikogus olnud, siis võisime loota, et valitsus oleks tulnud ja sõna võtnud eelnõu kohta, parandused ja täiendused teinud või uue eelnõu oleks esitanud. Ja kui valitsus ometi Riigikogust puudus, siis ei saa etteheiteid teha neile inimestele, kes selle peale tähelepanu juhtinud, ja ei tohi seda pahaks panna.

Tänastes ajalehtedes leidub teade, et kodumaa üksikutes ringkondades mõte käima pandud, et kui praegused läbirääkimised töösturite ja tööliste vahel ei peaks andma tagajärgi, siis peaks teise tee leidma ja nimelt hakkama ette valmistama streigi vastu. Ma kardan, et praegune olukord ei ole streigiks kohane ja et töölisi sellepärast tõsiselt streigi eest hoiatada tuleks.

Ma tahaksin valitsuse käest küsida, mis abinõud on valitsusel käes, kui meie siiski sarnase kurva sündmuse ees oleme nagu seda streik on? Saksamaal olid valitsusel abinõud olemas, Saksamaal on aga töölistel palju erilist seisukord ja kergem oma õiguste kaitsmisel. Neil on palju raskem seisukord, kuid valitsusel puuduvad igasugused abinõud ja neid ei taha ta nähtavasti ka endale muretseda. Mis meil siis valitsusel üle jääb, kas jälle ka sarnasel puhul kindralkubeneri õiguste poole pöörata. Härra Riigivanem sai nagu pahaseks, kui siin vahelhüetega selle peale tähendati, et selle küsimuse üle mõtlema peab. Kuid mida hakkab härra Riigivanem peale, kui streik tuleb? Härra Riigivanem arvas, et ei maksa arvamisega olla, et ühel mõistust on ja teisel puudub. See on asjata temperamentlikkus. Ma ei arva, et meil kummalgi mõistusest puudu oleks, meie võime küll mõistuse ulatuses lahku minna, see on iseasi, aga meie võime ja läheme selles lahku, kuidas meie seda mõistust käsitame, mille teenistusse selle rakendame. Need seisukohad, mis teil praegu, härra Riigivanem, olid, ei anna muud kätte, kui et peaksime tööliste streigi puhul seisma ainult kindralkubeneri õigustega.

Meie arvamine on teine. Meie arvates on vaja töölisteküsimusest nii kinni haarata, et

valitsus selle suure küsimuse läbiviimiseks tarvilikud õigused saab ja tarviliku õiguste kava valmistab Riigikogule esitamiseks, et siis, kui võimalik ei ole asja teisel teel edasi viia, valitsusel võimalik oleks neid samme astuda, mis tegelikult majanduslikult tarvilikud. Need on need mõtted, millest meie arvamiselt tuleks välja minna tööliste ja töös- turite vahekorra lahendamisel, ja sellepärast ei ole põhjust end haavatuna tunda, kui sellele tähelepanu juhitakse. Kaks asjaolu peab meil mõõduandev olema. See on nimelt see, et mitmel pool tööliste olukord väga raske on, ja ka see, et meie töölisteliikumine sootu teistsugune on, kui Lääne-Euroopas, kus töö- listel sootu teistsugused võimalused on oma huvide kaitsmiseks. Meil on olukorrad teist- sugused, ja valitsus peab sellepärast rohkem aktiivne olema ning töölistele vastu tulema üldiste sotsiaalmurede tarbeteks rohkem kui mujal. Ja argu unustagu valitsus seda ka käes- oleva seaduseelnõu arutamisel.

E. Pesur (tp): Käesolev seaduseel- nõu on juba teist korda kõne all Riigikogu päevakorras ja on küllalt pikalt vaieldud selle üle, kas meie tööliste palgad on madalad või mitte. On andmetega näidatud, et meie töö- liste olukord on äärmiselt halb ja palgad madalad, millest kõneleb ka statistika. Sel- lest hoolimata ei taha meie valitsuse rühmad Riigikogus tööliste seisukorraga üldse arves- tada. Härra Tonkman läks viimastel koosole- kudel isegi niikaugele, et ütles, et statistika olevat vale, ja statistika järgi ei saa õigeid andmeid. Kui siis tõesti usuvad valitsuse rühmad härra Tonkman'i andmeid, mida ta läinud koosolekul ette kandis, rohkem, kui statistika andmeid, siis näib minule aru- saamatat, miks peetakse nii suur ametnikkude personaal statistika tegemisega ametis, kui üks kogumeeste liider sellega üksi väga hästi valmis saab. Siis võiksime meie seeläbi sum- masid kokku hoida ja sarnaste kokkuhoitud summade läbi saavutaksime ehk tee palga- olude parandamisele. Mina leiain, et need and- med, mida põllumeeste rühma liikmed här- rad Tonkman ja Järve ette toonud tööliste suurte palkade üle, õiged ei ole.

Härra Tonkman tõi ühel eelmisel koosole- kul ette, et potisepad teenida maal 50—60 mk. tunnis. Härra Järve kõneles, et maa tööline, taluperemehe aastasulane teenida 30 tuhat marka aastas. On küsitav, kas jätkub neilegi tööd rohkem, kui paariks, kolmeks päevaks, keda härra Tonkman suurpalgalistena ette on toonud. Minul on väga hästi teada, kui kaua üks ahju parandamine või tegemine aega võtab. Potisepp saab vaevalt nädalpäevad

kohal püsida, siis on ta sunnitud jälle tarvi- likud tööriistad kokku panema ja uut teenis- tuskohta otsima, mis kestab mõnikord kuu aega ja isegi rohkem. Kogu see aeg on ta sunni- tud sellest mõnepäeva teenistusest elama ja oma perekonda toitma. Ei saa ju sellega arves- tada, kui mõnel üksikul on juhus olnud töö hooajal teenida 50—60 marka tunnis. Selle- pärast tuleb meil ka arvestada statistikaga, kus leiame, et meie tööliste keskmine teenistus on 20—25 marka tunnis. Rohkem tõenäolise- mad on härra Järve andmed, kus ta ette tõi, et Pärnumaal teenida põllutööline või aasta- sulane 30 tuhat marka aastas. Võtame need andmed ja vaatame, kui palju võib tööline tunnis teenida. Põllutööline saab 30 tuhat marka aastas. Seega 2.500 marka kuus.

Päevas teeks see 25 tööpäevaga kuus arves- tades 100 marka. Ja kui hakata neid tunde arvesse võtma, mis põllutööline päevas töö- tanud, siis saame vast näha, kui palju siin tööline tunnis teenida võib. Võtame kesk- miselt läbi aasta, et põllutööline töötab 12 tundi päevas, seega muidugi suvel 16—18 tundi, selle eest aga talvel vahest vähem, siis saame tööliste tunniteenistuse ümmarguselt 8 marka tunnis. Mõelge, 8 marka saab tööline tunnis! Ja siis tahetakse veel oelda, et tööline saab küllalt suurt palka.

Siin on aga härra Järve ette toonud suure- mad, kõrgemad põllutööliste palgad, mis Pärnumaal olla. Väga võimalik, et põllu- tööline Pärnumaal saab seda, aga Harjumaal põllutööline ei saa sedagi. Minul on teated Harjumaal põllutööliste palgaolude kohta, kus aastateenistus on 15.000 kuni 25.000 marka, seega keskmiselt 20.000 marka aastas. Neist kõigist leiame andmeid, mis härra Tonkman'i suured teenistused sootuks ümber lükkavad. Niisuguseid andmeid ei saa tuua üksi põllu- tööliste hulgast, vaid niisuguseid andmeid võime tuua igalt tööalalt. Ja sarnaste üksi- kute andmetega ei saa meie palga alammäära seadust arvustama tulla, meie peame võtma keskmise. Keskmine tööliste palk on aga üldiselt väga madal. Elukallidusega võr- reldes madalam, kui palgad üldse enne olnud on. Madalatele palkadele aitab tunduvalt kaasa terav tööpuudus, mis praegu talve tulekuga end iseäranis teravalt tunda annab. Kui suvel mõneks kuuks tööd jätkus, mille eest tasu võrdlemisi madal, siis ei saa sellega ometi tööline talve läbi ennast ega oma pere- konda toita. Sellest kõigest ei taheta meil aru saada. Ei hoolita sellest, kui tööline on sunni- tud välja surema. Meil räägitakse rahvaarvu vähenemisest, et surevus suurem kui sündi- vus, aga kes on selles süüdi? Eks ole selleks ka kaasa aidanud valitsus, kes

ei ole tahtnud tööliste palgaolude parandamisele asuda, hoolimata sellest, et Põhiseadusega on rahvale inimvääriline eluülespidamine kindlustatud. Samuti töötab ka valitsus igakord, kui ta troonile astub, oma deklaratsioonis inimväärilist ülespidamist. See kõik unustatakse aga nii pea, kui soojad ministritoolid on kätte saadud. Pole ju imeks panna, sest tihti pole valitsuses olles härradel selle „tühise asjaga“, nagu tööpuuduse ja tööliste palkadega, aega jännata, sest siis on ju küllalt tegemist omavaheliste jagamistega, sest võib ju tüli tulla, kui mõni Jaan rohkem saab kui teine.

Meil pannakse kinni väljarändamine. Põhuseks tuuakse, et rahvas välismaal viletsasse seisukorda sattuda ja valitsusel olla õigus selle üle valvata, et rahvas võõrsil viletsusse ei satu. Aga selle üle ei ole tahtnud valitsus valvata, et rahvas kodumaal kõige äärmisemad viletsused üle peab elama, isegi oma tervise, kallima vara alatoitluse tõttu valitsusemeeste piiramata võimule ohverdama. Kas on siis meie Eesti rahvas selleks võidelnud, et vabariigi sildi all vangikojas olla? Kuid ei, — sarnastes oludes edasi minnes on meie praeguste härrade riigivalitsemisel kas varem või hiljem lõpp. Kuid meie tööliselt on kõik ta majanduse parandamise abinõud ühe või teise surve abil käest ära kistud, igasuguste töölisorganisatsioonide asutamisel nähakse hirmuga kommunismi-tonti ja püütakse kommunismi ettekäandeks tuues seda sulguda, tööliikumise arenemisele takistusi teha, sellega tehakse meie tööline kapitalistile kõige odavamaks tööjõumasinaks, mis üldse olemas. Seeläbi on valitsus ise selleks kaasa aidanud, et meie tööliste palku äärmiseni madalaks teha. Sellest kõigest peaks ka Vabariigi Valitsus väga hästi aru saama ja ükskord tõsisemalt järele mõtlema, kuhu ta tööliklassi seeläbi viib.

Sellepärast on ainukene tee — eeskätt tööliste palga alammäär seadusandlikul teel maksuma panna. Nagu ma juba eelpool tähendasin, meie töölisorganisatsioonid ei ole suutnud nii kaugele areneda, et nad võiksid ilma valitsuse abita ettevõtjaga palgavõitlusse astuda, ja seepärast on valitsuse kohus palga alammäära seadusega maksuma panna. Et valitsus selleks algatust enda kätte võtnud ei ole, siis peaks valitsuse moraalne kohus olema toetada käesolevat seaduseelnõu.

P. Järve (põl): Rkl. Pesur pole vististi tähele pannud, mis mina eelmisel koosolekul siit kõnetoolilt rääkisin. Mina ei rääkinud aastatööliste palgast, vaid rääkisin, et Pärnumaal said meestöölised suve pealt 30.000

marka. Kui härra Pesur oleks vaevaks võtnud statistilisi andmeid vaadata, siis ta ei oleks saanud niisuguste väidetega välja tulla. Siin on öeldud, et Pärnumaal mehed said suvel keskmiselt 4329 marka kuus, naised 3.052.— Kui nüüd siia sellele palgale söök juurde rehkendada, nagu seaduseelnõu ette näeb — 1.625 marka kuus, vaadake siis, missugune palk välja tuleb. Aga niisuguste andmetega tulla ja öelda, et töölisel saavad 8 marka tunnis, seda mina ei ole rääkinud.

H. Martinson (tp): Selle praeguse palga alammäära seaduse üle on juba palju räägitud. See seadus on vist juba 16-dat korda Riigikogu päevakorras. 13 korda on ta seisnud ikka päevakorra tagatipus, nii et pole selle arutamiseni jõutud, aga ma usun, et täna on vist kolmas kord, mil selle üle läbirääkimisi on peetud. Siin on poolt ja vastu räägitud, põhjendusi toodud ühelt ja teiselt poolt, nii et palju enam rääkida ei maksaks. Mina ainult mõne väite kohta, mida siin põllumeeste rühma poolt ette toodi, tahaksin mõne sõna öelda.

Härra Tonkman tõendas, et maal olla põllutööliste palgad õige suured. Tema isegi olla lubanud kartulivõtjatele 250—300 marka päevas ja ometi ei olla selle palgaga töölisi leidnud. Imestamisväärne. Minu teada oli 125-margalise päevapalgaga kartulivõtjaid küllalt saada. Seda Rapla kihelkonnas, Läänemaal võib olla, on teised tingimused. Võib ka olla, et härra Tonkman'ile erand tehakse, arvates, et nii rikka mehe käest, kelle sead munevad, võib ka rohkemat hinda nõuda.

Teiseks ütles härra Tonkman ehitusetööliste maksnud olevat 50—60 marka tunnis. Jällegi kõrgem hind! Viimased statistilised andmed näitavad, et ehitusetööliste palk oli käesoleval suvel 35—40 marka tunnis. Need samad andmed näitavad ka, et põllutööliste palgad on langenud 8,5%, võrreldes 1927. a. eelmise aastaga. Ja kui vaatame tööstusetööliste palka, siis leiame, et see kõigub statistiliste andmete põhjal 7.000 marga ümber kuus. See on töö hooajal. Oletame, et meil seda tööhooaega on seitse kuud, siis võib tööline läbisegi aastas teenida ainult 4—5.000 marka kuus. Kuidas sellest ära elada, veel hästi ära elada võiks, see on mõistatus. Mis puutub sotsiaalkomisjoni ja valitsuse seisukohtadesse palga alammäära seaduse suhtes, siis ei kannata see seisukoht ühtki arvustust välja. Sotsiaalkomisjoni seletuskirjas on öeldud: et komisjon ei olla võinud kolmeliikmelise töölis perekonnaga arvestada. Sotsiaalkomisjonil ei olla üldse andmeid,

mitmeliikmeline töölise perekond on, töolistevanemad olla ise kolmeliikmelise arvu võtnud. Töö-hoolekandeminister tähendas ühel oma esinemisel, et kui meil igas perekonnas on 1 laps, siis sureb meie Eesti rahvas välja. On täiesti loomulik, et rahvas siis välja sureb, kui juurdekasv on väiksem, kui surevus. Kui siis Eesti rahvast väljasuremise eest hoida, siis peaks hoolitsema, et igal töölisepaaril oleks vähemalt kolm last. Isegi kolmelapse süsteemi juures ei või rahva juurdekasvu peale kindel olla; sest harilikult sureb hulk inimesi enne abiellumist, nii et nad emakohustusi rahva juurdekasvu arvel täita ei saa.

Kuidas aga rahva juurdekasvu eest töolistele palgamaksimise suhtes hoolitsetakse, sellest võin ma ühe väikese näite tuua ühe Tallinna linna mõisatöölise palgalepingust, mis mulle hiljuti kätte puutus. Kahjuks ei ole mul lepingut praegu käes, aga niipalju, kui ma mäletan oli sulase aastapalk 10.000 marka raha pluss teatud hulk rukkid ja otre. (V a h e l h ü ü d e d.) Osa neid rukkid ja otre võib ainult üksik tööline ära müüa. Võttes aga riiklikust seisukohast tingimata tarvis oleva kolmelapsega perekonna, siis ei saa sulane mitte naelagi rukkist ega otradest ära müüa, see kulub kõik enesele ära. Ja kuidas ta selle 10.000 margaga aastas ära elab, kehakatet, jalanõusid, silmavalgust, silku, soola omale ja perekonnale saab osta, see on ime, on peaaegu niisamasugune ime, nagu piiblis jutustatakse, kus Kristus 2 leivapätsi ja 5 silguga 5.000 meest ära söötis. Nähtavasti on enamuse meeoleolu sarnane, et käesolev seaduseelnõu esitatud ulatuses pooldamist ei leia. Nagu igal asjal omad puudused, nii võib ka käesoleval seaduseelnõul puudusi olla ja sellepärast võiks seda põhjalikumale kaalumisele võtta. Sellepärast toetaksin ettepanekute, mis seaduseelnõu sotsiaalkomisjoni tagasi annab uuesti läbivaatamiseks.

Vaheaeg kl. 19.05 min. — kl. 19.25 min.

M. Martna (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Selle küsimuse üle, palga alammäär seaduse üle, on juba öieti kõik ära öeldud, mis selle kaitseks öelda on. Kui ma ometi veel sõna võtsin, siis tahtsin ma lugupeetud Riigikogu liikmete tähelepanu eriti veel selle asjaolu peale juhtida, et nende küsimuste: sotsiaalküsimuste, sotsiaalvahekordade lahendamise, eriti töolistes seisukorra parandamise peale kultuurmail pärast ilmasõda suuremat rõhku on hakatud panema. Kui näiteks rahvasteliit ellu kutsuti ja selle juurde tööorganisatsioon asu-

tati, kui tööorganisatsioon oma põhiseaduse sai, siis juhiti selles just erilist tähelepanu selle peale, et töolistes seisukord lahendamist nõuab, ja et kestev rahu, mitte ükski maailma rahu, vaid ka sotsiaalne rahu igal maal, igas riigis eriti selle läbi palju võidaks, kui töolistes palgaolusid ja elatistingimusi nõnda parandataks, et sellega sotsiaalne rahu kindlustataks.

Eesti astus ju heameelega rahvasteliidu ja ka tööorganisatsiooni liikmeks. Eesti on seni igast töökonverentsist osa võtnud ja eemale paistab, nagu teeks Eesti riik seda tööd hea arusaamisega kaasa. Aga kui me eneste vahel olles selle peale vaatame, kuidas meie valitsevad ringkonnad neid küsimusi käsitlevad, siis saame hoopis teistsuguse pildi. Paremtalt poolt on ka seekord jälle ette toodud ja näidatud, et mitte töölised ei ole need, kelle olukorda tuleb parandada, (K. Tonkman, põl: Seda ei ole keegi öelnud!) Seda ei ole lausa öeldud, aga lugu on nõnda, et hää! on ju see, mis muusikat teeb. Eks see ole selle poole sihtimine kui öeldakse, et põllutööline saab poolesaastas 30.000 marka, peale selle söök. Ja see, kes seda ütleb, see tahab mõista anda, et seda palka tuleb kasvatada veel kahe peale, sest kui ta poolesaastas saab nõnda palju, siis aasta eest saab ta kaks korda rohkem. Põllutöö on aga hooaja töö, on suvetöö.

Tähendab: kui suvi möödab, siis ei ole sellel mehel, kes poolesaastas 30.000 marka ja süüa saab, enam tööd. Ja kui keegi kinnitama tuleb, et ta teise peremehe juures jälle tööd saada võib, siis kõneleb see ilma vastutustundeta. Sellepärast on siis ka talupojalik vanameelsus palju õelam kui aadli vanameelsus. Aadlimees, kui haritud mees, ei vaidle selle vastu, et põllutöö on sesoonitöö, tema eneseteadmine ei luba seda. Ja keegi vastutustundega inimene ei tule kinnitama, et põllutöö aastatöö on, et iga põllutööline, kes suvel tööd saab, ka talvel põllutööd leida võib. Umbes $\frac{2}{3}$ neist inimestest, kes suvel põllul tööd teevad, peavad talvel teist tööd otsima, see on umbes 60—70 sajast põllutöölisest on ainult suvetöölised. (P. Järve, põl: Neil on tükitöö ja teenivad rohkem veel.) Põllutööline peab aasta otsa, see on ka talvel sellest teenistusest elama, mis ta suvel teenib. Et suvine teenistus — aastapalgana rehkendatult — vähe kõrgem on, kui aastapalk, kahe poolaasta peale jagatult, see on arusaadav. Aga need inimesed, kes räägivad, et suilised selle palga juures aasta otsa priskelt ära elada võivad, räägivad ilma vastutustundeta,

Ja sellepärast eriti peaks meie riigivalitsus selle seaduseelnõu vastuvõetavaks tunnistama. Kui ta puudulik on, siis peaksta seda parandama, aga ta peaks selle poolt olema. Temal on paratamata niisugust abinõu vaja, sest on paratamata juhuseid, kus ka meie valitsus niisugust seadust vajab. Teistes vanemates riikides, ma nimetan teiste hulgas ka Ungarit, keda meie sagedasti eeskujuna hõimlasteks nimetame, on põllutöölise suunas palga alammäära seadus maksma pandud. On juba nimetatud terve rida riike, mida korrata ega uuesti ette lugeda ei maksa, kus palga alammäära seadus maksma on pandud. Tuleval aastal on see küsimus töökongressi päevakorda võetud. Sellekohased küsimislehed on kõigile riikidele, kes tööorganisatsiooni liikmed on, käte saadetud ja oodatakse nende riikide käest vastuseid. See küsimisleht on ka Eesti valitsusele saadetud, ja ma tahaksin eeldada, et Eesti valitsus on vastuse juba andnud või vähemalt läbi kaalunud, igatahes peavad need vastused lähemal ajal, tuleva aasta algul, Genfis olema. Sellest seisukohast vaadates peab meie valitsusel oma seisukoht nende küsimuste kohta juba olema, kuid seda imelikum on, et valitsus oma seisukohaga välja ei astu.

Tööorganisatsiooni juhatus on küsimust juba mitu aastat kaalunud, millal seda päevakorra võtta. Nüüd on otsustatud see tuleval aastal päevakorra võtta. Tähendab, need mehed, kes seda suurt organisatsiooni juhivad, kes üle viiekümne riigi sotsiaaleluga ja liikumisega tuttavad on, arvasid tarvilikuks selle küsimuse päevakorra võtta. Meie aga vaatame selle peale nii, nagu ei tähendaks see midagi. Meil on aga see eriti tähtis, nimelt sellepärast, et ka meie valitsusel teadmata ei või olla, missuguses armetus seisukorras suured rahvahulgad meie maal, meie väikeses riigis elavad. Alles läinud aastal tegi valitsus, ma loodan, suure tõsidusega palgatõstmise küsimusega tegemist. Valitsus pidi sel puhul kõigi nende asjaoludega põhjalikult tutvunema, mis selles süüdi, et meie palgaolud nii viletsad on. Kui teie rahvusvahelise tööorganisatsiooni trükitöid jälgite, siis leiate seal aruannetest, et Eesti on maa, kus palgad kõige madalamad ja kus palkade reaalkväärtus ainult, kui ma ei eksi $\frac{1}{5}$ osa sellest osta võimaldab, mida näiteks Inglise tööline osta võib omast palgast. Et meie palgaolud nii viletsad on, sellest oleneb suuremal määral, et meie tööliste organisatsioonid ja tööliste võitlusjõud kuigi kaugele ei küüni. Kui aga tööliste võitlusjõud nõnda nõrk on, siis peab ometi riigivõim sellele rahvaklassile appi tulema, ja praegusel silma-

pilgul ei seisa küsimus selles, et valitsus peaks tööliste niisugused palgad garanteerima, vaid seaduseelnõu tahab valitsusele selle võimu anda, et ta seda tarbekorral teha võiks. Kui kõrge palga alammäär oleks, selleks on isekorraldus ette nähtud, ja see ei sünni ometi kuidagi viisi, nagu pimesi öösel, nagu varas kuskile sisse kipub. Seda ei ole ometi karta. Sellest hoolimata näeme meie ja peame oletama, et õieti härrad Tonkmann ja Järve meie valitsuse seisukohti selles küsimuses väljendanud on, ja nõnda kaua, kui valitsuse enese poolt avaldusi kuuldavale ei tule, peame sellele arvamisele jääma, et just need Riigikogu liikmed selleks välja on valitud, kes valitsuse seisukohti avaldama peavad. (Vahel hüüe töö-hoolekandeminister J. Masing'i poolt.) Vabandage, härra minister, ma kuulen praegu esmakordselt, et härra töö-hoolekandeminister on koosoleku algusel sellest kõnelenud. Ma jään koosolekuks veidi hiljaks ja sellepärast jäi see mulle kuulmatuks. (K. Ast, stp: Töö-hoolekandeminister kõneldes ainult sellest, mis pärast ta seni ajani kõnelnud ei ole.) Mina arvan siiski, et valitsuse liige, valitsuse esindaja oleks pidanud asjast kõnelema, mitte ainult sellest, mis pärast ta ei ole kõnelenud! See asi on tähtis küllalt, eriti praegusel silmapilgul, kus tahetakse palgaolusid kuidagi viisi lahendada.

Mina jään selle juurde: selle asja põhjalik lahendamine ja teostamine, nagu seaduseelnõus soovitatakse, on vajalik ja ajakohane, ja sellepärast on ka vajalik ja ajakohane, et valitsus selles asjas oma seisukoha avaldaks, ja mina ning minu parteisõbrad näeksime ning tervitaksime seda, kui valitsus seda jaatavas, positiivses mõttes teeb. Mina loodan, et seda seaduseelnõu tagasi ei lükata, vaid antakse tagasi komisjoni.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Olulik on, et meil tööliste palgaolud nii välja kujuneksid, nagu seda on tarvis mitte ainult ära elamiseks, vaid seks, et elav tööjõud meie rahvamajanduses tegutseks täie edukusega. (M. Martna, stp: Ja juurdekasvuga.)

Teiselt poolt on üldise sotsiaalse seisukorra juures tähtis seda küsimust tähele panna ja lahendada. Kuid ometi arvavad minu poliitilised sõbrad ühes minuga, et esitatud eelnõu seks sünnis ei ole. Isegi kui tahetakse valitsusele võimalust anda, et valitsus tarbekorral võiks vahele astuda, on see vaevalt sünnis. Eelnõus nähakse ette, et elatismiinimum kindlaks määratakse eelmise aasta hindade alusel üldist elumaksumust arvesse võttes. Kui lagu

nõnda, siis ei jää valitsusel, eriti töö-hoolekandeministril võimalust küsimust olude kohaselt lahendada ja lepitavalt kaasa mõjuda tööandjate ja tööliste vahel, vaid valitsuse liige oleks sunnitud automaatselt, teatavaid andmeid aluseks võttes, oma nõudmistega esinema. Ometi on selge, et kuskil, kus isegi vastastikuse kokkuleppe ja palgavõitluse alusel küsimusi lahendatakse, ei saada välja minna teatava ette äramääratud elatissalammäära seisukohalt, vaid võetakse arvesse olusid, töötingimusi, majanduslikku seisukorda, üldist maksuvõimalust. Iseäranis on meie oludes võimata aprioristlikult ette ära tähendada, missugusele elatissalammäärale tuleb asuda. Sellepärast peaks valitsusel ja eriti töö-hoolekandeministril võimalus olema tarbekorral vahele segades otsida niisugust alust, mis tööandjatele vastu võetav ja siiski töölisi ka rahuldaks. Sellelt seisukohalt ei saa aga selle eelnõu kohaselt elatissalammäära lähete kohta nii kindlalt fikseerida, nagu see ettepanud teedel välja kujuneks.

Kuidas meie praegune olukord on, selle hindamisel lähevad iseäranis mõlemate tiibade esindajate seletused lahku. Siin ei tahaks mina sekka lüüa. (A. Anderkopp, tõe: See on loomulik, härra Tõnison, nad peavad lahku minema.) Sellepärast ei tahakski ma seda ainet ligemalt käsutama hakata. Ainult niipalju pean ütleva: meie põllumajanduse olukorda iseäranis tema maksuvõimet arvesse võttes ei saa öelda, et meie põllutööliste palgaolud praeguse olukorra juures nii väga madalad oleksid. Kuidas ka keerutada, missuguseid nõudmisi üles seada, ometi ei saa mingisugust põhimõttelikkust palga alammäära kindlaks seada, mis ometi veel meie põllupidajale võimaldaks tööjõudu kasutada. Sellelt seisukohalt ei saa eitada, et põllumeeste ringkondade vastuvaidlus küllaldaselt põhjendatud on. Ei tohita mitmesuguste nõudmistega ülearu kaugele minna.

Teiselt poolt peab siiski tunnistama, tööstuse alal on põhjust nõuda, et tööliste seisukorda parandataks. Tööstustööliste palgaolude arvustik näitab üksikutel aladel — nagu trükitööstus, müüritööstus, ehitustöö, jne. — võrdlemisi ikka niisuguseid andmeid, mis seal seisukorda mitte koguni halvaks ei kujuta. Sellevastu kuulub aga iseäranis tekstiiltööstuse alalt, et seal palgad tõesti minimaalsed. Kahtlemata peaks siin midagi sündima, et iseäranis need tööstustevõtted oma soodsat seisukorda kurjasti ei tarvitaks. (A. Anderkopp, tõe: Ettevõtted, keda riik kõige rohkem toetab!) ... Just sellepöolest on seisukord iseäranis soodne, et need tööstused suurel määral kaitsetolli all töötavad. (A. An-

derkopp, tõe: Ja ühe suurematest krediididest saavad!) ... Kuidas lugu krediidiga, see on nüüd teine asi; seal on ju krediidid eest ikka omal viisil protsent tasuda. Et aga meie kaitsetolliid küllalt kõrged on, see võimaldab sellele tööstusalale igatahes lahendamata tegutsemist, iseäranis meie siseturu jaoks, kui see muidu on. Kui nüüd need tööstustevõtted selle peale vaatamata meie töötaolekut kasutavad selleks, et iseäranis naisterahvaste tööjõudu koguni odavate palkadega ära kurnata, ja minimaalseid palku maksta, siis tuleks ometi küsida, kas mitte võimalust ei ole seal vahele astuda vähemalt kaudsete abinõudega! Kui need tööstustevõtted ei kasuta vastastikuse kokkuleppe teel tööliste õiglastele nõuetele vastu tulla, mispärast siis peaks võimata olema, et meie omalt poolt siis neile tööharudele soodustusi vähendaksime?! (K. Ast, stp: Väga õige!) ... Mispärast ei või siis valitsus läbirääkimistel mõista anda, et tarbekorral võiks Riigikogule esitada kaitsetolliid alandamise eelnõu?! (L. Johanson, stp: Sellepärast, et valitsus seda ei taha!) Võib olla, kui tööstuse tulu ette arvestatakse, nagu seda tehakse Inglise tööliste ja tööandjate vahelistel arutustel, siis selgub vististi, et need tööstustevõtted küllaldaselt teenivad, et oma töölisi nende nõuete poolt õiglasemalt rahuldada. Mispärast peaks siis samasel korral võimata olema Riigikogul teatavat survet nende ettevõtete vastu läbi viia?! Missugune rühm Riigikogus tihkaks keelduda seal vahele astumast, kui valitsus niisuguse kavatsusega esineb. Olgu nüüd meie vahekorrad siin missugused tahes, olgu nüüd vastastikune umbusaldus kui suur tahes, aga mina usun siiski, et sarnasel korral meil ikkagi leitakse ühine keel!

Sellepärast arvan mina, et niipalju kui see küsimus rutulikult lahendamist nõuab, sellel alal peaks valitsusel võimalik olema kaudseid vahendeid ära kasutada. Niipalju aga kui tarvis on edaspidiseks neid küsimusi põhjalikumalt lahendada, peaks valitsus ära kasutama võimaluse, et omalt poolt esitada teatud kavatsusi, ilma et iga üksiku isiku või üksiku rühma poolt esitatud eelnõud oma ühekülgsusega selle küsimuse õiglast lahendamist raskendaks.

Sellelt seisukohalt välja minnes tahab rahvaerakonna rühm praegusel korral hääletada komisjoni ettepaneku poolt, et eelnõu sel kujul tagasi lükataks, misjuures edaspidiste lahenduste otsimise juures Eesti rahvaerakonna rühm valmis on kõik tegema, mis õiglastele lahendamisele kaasa aitab.

Sotsiaalkomisjoni aruandja **K. Tamm** (lõpusõna): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nii sotsiaalseaduste väljaandmisel üldse, kui

ka palga alammäärade arutamisel tuleb meil arvestada rahva enamuse tahtmisega. On aga üldiselt rahvahääletamistel selgunud, iseäranis on see Shveitsis ilmsiks tulnud, et rahva enamuse poolt seadusi, mis ainult ühte kihti, käesoleval juhtumisel palgasajajaid soodustavad. Nii mitmedki sotsiaalseadused on Shveitsis rahvahääletamisel läbi kukkunud. 1912. aastal mäetöölise palgaseadus Inglismaal oleks ka, nagu kuulus töölisesõber Berliini professor Herkner ütles, referendumil läbi kukkunud. Ka siis, kui seda seadust arutati, olid mõned vabameelsed selle seaduse vastu, öeldi, et see ei ole kokkukõlas individualistliku ilmavaatega, et see on samm sotsialismi poole. Selle seaduse vastu peale kõigi vanameelsete, hääletas ka kuulus vabameelne lord Asquith.

Kõigepealt korrigeeriks in ma mõnda sellest, mis härra Klesment siin ette tõi. Härra Klesment arutas siin pikalt olukordi välismaades, seejuures peatus ta iseäranis Austraalia seaduseandluse ja Inglismaa seaduseandluse juures. Aga et neis seletustes nii mõnedki ebatäpsused ette tulid, siis tuleks siin veel üht ja teist öelda nende seletuste kohta. Muu seas peatus härra Klesment ka Uue-Meremaa juures. (J. Klesment, stp: Ei peatunud.) Teie nimetasite kõiki Austraalia osariike ja peatusite kaunis pikalt Uue-Meremaa juures. Uus-Meremaa on 1894. aastal, Teie ütlesite 95. aastal, seadusandlikke samme palga alammäärade alal astunud, ja nimelt niimoodi, et seal on loodud kokkuleppeametid ja peale selle seks juhtumiseks, kui seal asjaga hakkama ei saada, veel vahekohtud. Aga sealsel seadusandlusel on üks erikülg olemas, millest härra Klesment vaigis. Tema ütles, nagu ma stenogrammidest leidsin, ainult Uue-Lõuna Wales'i kohta, et seal on streigid keelatud, kui palga alammäärad või vahekohtud on loodud, aga asi on nii, et ka Uuel-Meremaal on streigid keelatud. Sest ajast, kui palgavõitlustest on kokkuleppeametile teada antud ja isegi peale otsustetegevust palgavõitluse asjus, on streigid keelatud. Streikijaid ähvardab 50-naelaline rahatrühv, tähendab — suur karistus. Nende tööstuste kohta, mis erilise tähtsusega rahva ja riigi elus, nagu kütte-, piima-, liha-, gaasi-, elektri- ja vee muretsemine kui ka raudtee ja maanteed asjus on veel valjumad streigi ärahoidmise normid maksmas. Ka Lääne-Austraalias ja Austraalia riikide liidus on seadused maksma pandud, mis Uue-Meremaa seadustele sarnanevad. Palga alammäärade seaduste teine külg — streikide ja lokautide keeld — on rkl. Johanson'i eelnõus kahe silma vahele jäetud.

Siis peab veel tähendama, et neis riikides, mida ma siin tähendasin, ei ole viimasel ajal — võtame näiteks aastad 1910. kuni 1913. — ni-

metatud, seaduseandlus enam häid tagajärgi andnud. Nimetatud aja jooksul on neil maal, kus võrdlemisi väga vähe rahvast elamas — nimelt mitte väga palju rohkem kui Soomes — streike olnud siiski 253, see tähendab kolme kuni neli aasta jooksul. Osalt on see seletatav sellega, et neil maal valitsus, mis varemalt tööerakonnast ära rippus — hiljuti lugesin lehest, et nüüd olla seal tööerakond vähemusesse jäänud — on ärarippuv olnud töolistest, nii et valitsus ei sõandanud trahvimäärusi töoliste kohta kasutama hakata. Valitsus ei riskeerinud mõju avaldada töoliste peale, valitsus võis oma mõju avaldada ainult tööandjate peale. Tagajärg oli see, et lokaudid jäid küll ära, kuid seda ei saadud tööandjatele ometi keelata, et nad oma tööstused töö mittetasuvuse tõttu likvideerisid.

Mis puutub Viktooriasse, kus palgaametid loodi, siis said need ametid 1896. a. õiguse palga alammäärade kindlaks teha, tööstustes, kus tööolud väga rasked. Hiljem võisid nad ka muudel aladel alammäärade maksma panna, kus parlament seda otstarbekohaseks pidas. Ainult mõned alad on välja arvatud, kus parlamendi luba vaja ei ole. Viktoorias ei normeeritud palga alammäärade mitte valitsus, vaid selleks loodi erilised komisjonid, kus pooled liikmed on töoliste ja tööandjate poolt ja teine pool liikmetest on valitsuse esindajad. Kuid ka töoliste ja tööandjate esindajad saavad valitsuse poolt nimetatud, ja komisjoni esimeheks on valitsuse esindaja.

Mis nüüd puutub uude Lõuna-Walesi, millest ka rääkis härra Klesment, siis on seal järgmised normid streikide ja lokautide kohta, streigi või lokauti korraldamise või nendest osavõtmise eest karistatakse rahatrühviga kuni 1000 £ või vangistusega kuni 2 kuuni. Kõik kokkutulemised streigi või lokauti võimaldamiseks, mis puudutavad hädatarvilikku elutarvet või riiklikku liikumisabinõu, on seadusevastased. Niisugustest kokkutulemistest osavõtmist karistatakse vangistusega kuni 12 kuuni.

Nimetatud Austraalia seadusi ning määrusi on püütud nii mõneski riigis järele aimata. Aga mis nüüd Austraalias kohane on, ei pruugi kohane olla Euroopas, seletavad töölisesõbralikud teadusemehed. Kõigepealt tegi Austraalia eeskujul katseid palga alammäärade alal kanton Genf, siis tegi katset sellel alal Prantsuse kaubandusminister Millerand 1900. aastal. Tema vastav seaduseelnõu sai Prantsusmaal kõige kibedama arvustuse osaliseks niihästi tööandjate kui ka töoliste poolt. Leiti, et see eelnõu olla atentaat õigluse ja vabaduse peale, et see olla tööstuse hävitamine, et see olla kõige hullem seadus, mis millalgi olla välja

mõeldud heatahtlikkuse ja töölissõbralikkuse maski all. Nii et Prantsusmaa niisuguseid seadusi ei poolda.

Inglismaa asus siiski enam-vähem niisugusele teele, mille oli osalt omaks võtnud Viktooria, ja andis 1909. a. seadusi sellel alal välja, nimelt niisugusel alal, kus palgad eriti madalad olid, näiteks rätsepatööstuse alal, karbi-, keti- ja pitsitööstuse alal. Parlamendi loaga võib palga alammäära seadus ka teiste tööstusalade peale laiendatud saada, kus palgad liiga madalad on. Niisugused laiendused on ette võetud ja need on teostatud palgaametite kaudu, kus pooled liikmed koosnevad tööandjate ja tööliste esindajatest, kes valitakse või nimetatakse kaubandusameti poolt. Peale selle on veel teatud arv liikmeid, keda nimetatakse kaubandusameti poolt ja kelle eesistujaks on riigi poolt nimetatud isik. Seal võetakse ankeet ette ja palgakavad töötatakse ja kuulutatakse välja. Nende palgakavade kohta võib vastulauseid ja vastuvaidlusi esitada. Kui vastuvaidlusi ei esitata, siis saavad need määrad, mis välja töötatakse, kuue kuu pärast maksvaks. Palkade maksmata väitmise korral ei trahvita mitte arestiga, vaid ainult rahatrahviga. (J. Klesment, stp: Kui tal raha ei ole, siis karistatakse arestiga.) Meil karistatakse aga otsekohe arestiga.

Mis nüüd härra Klesment siin eriti toonitas Inglismaa põllutöölise kohta, siis oleks mul seletada järgmist.

Ilmasõja ajal tegi sõda, ja eriti veaalune sõda, Inglismaale teatavaid raskusi, ja 1917. aastal anti Inglismaal välja seadus, mis garanteeris põllumeestele kaerte ja nisu eest teatava alammäära hinna, et põllumees võib julge olla, et alla seda teatud kindlat hinda temalt vilja ära ei võeta. Üheskoos sellega pandi maksma põlluharimise sundus, aga garanteeriti ka võrdlemisi hea hind. Ühenduses sellega pandi ka palga alammäärad põllutöölise suhtes maksma. Pärast sõda, kui olud muutunud olid ja Inglismaal ei olnud muret toiduainete saamiseks, kaotati augustikuul 1921. aastal see seadus ära. Härra Klesment'i seletusest võis välja lugeda, nagu maksaks see seadus veel praegu.

Peab tähendama — ka härra Klesment rääkis sellest, — et Inglismaal on palga alammäärade asjus veel kaugemale mindud 1918. a. Peab aga ütleva, et see õige ei ole, mis härra Klesment seletas, et Inglismaal võib kõigil aladel palga alammääru lihtsalt maksma panna selle seaduse põhjal, mis 1918. a. anti. See ei ole nii, vaid on teatud piirid olemas. Nimelt volitab akt 1918. a. palga alammääru fikseerima siis, kui teisi asutusi ei ole, kes seda teha võiksid, kui näiteks puuduvad vastavad tööandjate ja tööliste organisatsioonid. Selle

1918. a. seaduse põhjal anti välja palga alammäärad näiteks juuretööstuse, lina-, kanepi-, köie-, võrgu-, tubakatööstuse jne. alal, nii et see asi välisriikides ei ole just nii, nagu härra Klesment seletas. (J. Klesment, stp: Arusaadav, et ma ei saanud kõike siin Riigikogu koosolekul ette tuua, see viiks liiga pikale.) Ma arvan, et saan kõik õieti ära öeldud, ja lühemas kõnes kui Teie.

Ilmasõja ajal, ütleme 1918. a., on Inglismaal palga alammäärade alal võrdlemisi kaugele mindud, aga vastutasuks sellele on Inglise ametiühisused paljudest oma eesõigustest loobunud. Ilmasõja ajal oli tervel Inglismaal püüd produktsiooni mitmekordseks tõsta. Seni oli ametiühisuste võim niisugune, et väljapoolt ametiühisusi ei lastud töölisti igalepoole tööle, sest ametiühisuste liikmetel oli teatud monopol teatud tööde peale. See organiseeritud tööliste eesõigustatud seisukord sai Lloyd Georg'i poolt ära kaotatud ja sõjatööstusesse said töölised, kes kvalifitseeritud ei olnud, vastu võetud. Inglismaa ametiühisused ei tahtnud algul sellega leppida, aga kuna seal palkade alal vastu tuldi, siis lepitati sellega, ja just selle tõttu, et töölisjuhid juhitud isamaalsusest mõistsid neid viia ühemeelsele tööle. Selle eest ei olda aga töölisjuhtidele tänulik, ja nende mõju on Inglismaal nüüd märksa kahanenud.

Siis räägiti muu seas meie palkadest. Mulle näib, et siin täpseid andmeid ei ole ette toodud. Juhtus isegi seda, et härra Fuks tõi ette tööstuse alal vähemaid palku, kui seda tegi seaduseelnõu esitaja härra Johanson. Härra Johanson ütles, et keskmine palk olla töölisel 230 marka päevas, kuna härra Fuks palju väiksemast rääkis. Kui võtame viimase statistika kuukirja, siis näeme, et palgad sugugi nii väikesed ei ole, kui siin räägitakse. Nimelt räägitakse kuukirjas 8-tunnilise tööpäeva tasust, kuid teatavasti teevad meie töölised päevas rohkem tööd ja teenivad seega veel rohkem, kui kuukirjas tähendatud. Statistika kuukirja järgi on päevapalgad 8-tunnilise tööpäeva eest olnud: ehitusetöölistel — juulikuus 1927. aastal 232 marka, juulikuus 1926. aastal aga 261 marka. Trükitöölistel masinalladujatel: aprillikuus 1927. aastal 8-tunnilise tööpäeva juures 633 marka. Keskmine töötasu tööstusetöölistel on olnud juulis 1927. a. — 345, aprillis — 1927. a. 363 marka, oktoobris 1926. a. — 352 marka. Kui vaatame, kuidas on lood põllutöölise palkadega, siis leiame, et ka need ei ole mitte just liiga väikesed. Meie näeme, et aastatöölised on saanud palka 30.000 marga ümber aastas. Teatavasti saavad töölised taludes aasta läbi ka ülespidamist ja tihti peale

tööriideid ning jalanõusid. Nii et palk on kaunis kõrge.

Minul oleks veel järgmist seletada: Välisriikides talitatakse palga alammäära seaduse küsimuses harilikult teisiti kui meil. Võtame kas või Põhja-Iiri või Ungari. Kui teistes riikides palga alammäärü fikseeritakse, siis ei tee seda minister, ja pea kunagi ei tehta seda seadusandlikul teel. Karistus, rahaträhv, määratakse harilikult kohtu poolt, näiteks Põhja-Iiri ja Uruguai seadusandluses. Kus palga alammäärad normeeritakse, seal tehakse seda kas hariliku kohtu, mõnesuguse segakomisjoni või omavalitsuse või riigiasutuse kaudu. Ainult kahes Argentiina provintsis on seadusandlikul teel palga alammäärad maksma pandud, ja on seda tehtud piiratud tööharudes. Rkl. Klesment pidi seda tunnistama, et Prantsusmaal, Shveitsis ja Norras on palga alammäär seadused välja antud ainult kodukäsitöö kohta.

Teine rkl. Johanson'i poolt esitatud seaduse suur puudus on see, et see seadus ei räägi tööviljakusest, et ta palgamaksmist ei seo tööviljakusega. Iga majanduslik ettevõtte võib siis püsida, kui vastava töö eest vastav palk makstakse. Seaduses on aga ette nähtud, et igauks, kes töö alal tegutseb, peab saama nii suurt palka, nagu seda kolmeliikmeline perekond vajaks. Igauks, kes tööle ilmub, peab saama tööandja käest elatismiinumile vastava palga. (Vahel hüüded.) On arusaadav, kui inimene töötab 5-protsendilise või 10-protsendilise tööjõuga, siis ei või ta 100% tööjõu eest palka saada, vaid ikkagi vastavalt tööjõu protsendile, ja muu osa tema ülespidamiseks peaks tulema hoolekandeaustustest. (L. Johanson, stp: Vaadake § 2., seal räägitakse, et miinimum määratakse kindlaks ministeeriumi poolt.) On öeldud, et palgamiinimum peab vastama elatismiinumile, aga et ta tööviljakusele peaks vastama, sellest ei ole midagi öeldud. On üldine nähtus, et pärast ilmasõda on tööviljakus langenud. Tööviljakus ei ole enam sama, mis enne. Seda tunnistavad ka tööliste sõbrad. Seda tunnistab ka näiteks Berliini professor Herkner ja ütleb, et see osalt seletatav on sellega, et töölisel paljudes kohtades usuvad, et kui kapitalistlikke ettevõtteid saboteerida siis kiiremini sotsialismi paradiisi pääseb. (L. Johanson, stp: Noh Herkner seda küll ei ütle.) Ütleb küll. Teiseks paheks loeb Herkner töötatööliste laialdast toetamist, sest see võtvat töötavatel töölistelt tööroõmu ära. Omas raamatus „Arbeiterfrage“ ütleb prof. Herkner muu seas järgmist: „Seit dem politischen Umschwunge sind zweifelsohne vielfach sehr ungünstige Erfahrungen

gemacht worden. Abgesehen von einer die Arbeitslust geradezu hemmenden Einrichtung der Arbeitslosenfürsorge muss man aber auch die ganz ungewöhnlichen Verhältnisse in Anschlag bringen, unter denen die Einführung des Achtstundentages und anderer Reformen erfolgte“. (A. Oinas, stp: Kuulge, härra Tamm, see mees läheb aast-aastalt tagurlikumaks.) Ta ei ole sugugi tagurlik. Härra Johanson, Teie ei uskunud, et Herkner tööliste kohta seda ütleb, mis ma eespool ette tõi, siis nüüd ma tsiteerin teda. „Dazu kam dass unter syndikalistischen und bolschewistischen Einflüssen angenommen wurde, man könne durch Sabotage der kapitalistischen Betriebe die Tore zum Eintritt ins Paradies des Sozialismus auf die rascheste und sicherste Art einschlagen“. (J. Vain, stp: Teie peate teda tööliste sõbraks sellepärast, et tema sellest kirjutab. Kui keegi loomakasvatusega tegemist teeb, ei tähenda see veel, et ta loomade sõber on. — M. Martna, stp: Ega siis nõnda ometi keegi tööliste sõber ei ütle!) Ta on väga suur tööliste sõber. (M. Martna, stp: Umbes samasugune nagu Teie.) Eduard David on väga kuulus sotsialist, kellel ka usku on väikepõllumajanduse ... (M. Martna, stp: Usk on, mis õndsaks teeb.) ... ja tema ütleb järgmist: „Ein Sozialismus, der die Produktion zum Verfall bringt, ist wert, dass er zur Hölle fährt“. Seda ütleb Eduard David. (M. Martna, stp: Parandage meelt ja saage tema sarnaseks!) Võib ka kodanliku ilma-vaate juurde püsima jääda.

On üldisele arusaamisele tulnud, iseäranis Shveitsis on tähele pandud, et seal, kus on palju väike- ja kesktööstusi, sotsiaalpoliitilisel seadusandlusel ei taha hästi edu olla, ja et niisugused kihid on rohkem sarnaste seaduste poolt, mis ühekülgselt ei soodusta ühte kihti, vaid üldiselt hoolitsevad kõigi kehvemate kihtide eest, olgu need palgasaajad või palgamaksjad. (L. Johanson, stp: See on soodustus, kui maksetakse elatismiinum!) Tahaksin veel peatuda töökonverentside juures ja esile tuua seda seisukohta, missugust avaldas Prantsuse vabariigi valitsuse esindaja kolmandal töökonverentsil Genfis 1921. aastal. (M. Martna, stp: Mis seal oli?) Seal oli jutt sellest, kas põllumajanduse sotsiaalpolitika peaks käima rahvusvahelise korralduse alla. Sellele vaidles kõige ägedamalt vastu Prantsuse vabariigi valitsuse esindaja. (M. Martna, stp: See asi anti Haagi vahekohtu lahendada ja on otsustatud.) Ma ei ütle, et Prantsuse esindaja

seisukoht läbi löi. (M. Martna, stp: Miks Teie siis seda toonitate?)

Mis puutub palga alammäära seadusesse, siis oldakse arvamisel, et oleks tähtis, kui selle peale välja minna, et mitte ainult alammäär kindlaks määratakse, vaid ülemmäär ja keskmine määr, töölovide jaoks muidugi ülemmäär. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Sellest on väga laialdaselt räägitud, nii politikute, kui ka teadusemeeste poolt.

Ma tuleksin veel tagasi ja peatuksin lühidalt põllutöölise palga alammäära seaduse juures, mis ajuti Inglismaal maksev oli, nimelt ilmasõja ajal. Sel korral, kui oli jutt sellest, et Inglismaa oleks varustatud leivaviljaga ja hobustemoonaga, tõstsid Inglise töölised nõudmise üles, et mitte ainult elanikud, sõjavägi ja sõjaväe hobused ei peaks kindlustatud olema moonaga, vaid ka ratsavõistluste hobused. Nii et Inglise töölised olid seisukohal, et alati peab töölisel ka lõbustusi olema. Nii siis ei ole midagi uut päikese all. Nagu Roomas omal ajal öeldi — Panem et Circenses — nii ütlesid seda sõja ajal ka Inglise töölised. (M. Martna, stp: Kuid vahe on selles, kuidas Roomas hüüti ja kuidas Londonis. See Teid ei huvita!)

Mis nüüd sellesse puutub, nagu toonitati ühe kõneleja, nimelt rkl. Pesur'i poolt, et tööviljakus olla viimasel ajal väga tõusnud, siis mina selle arvamisega ühineda ei saa. Härra Pesur tõi siin andmeid ette, mis kontroleerimata on, — härra Pesur toonitas, et härra Tonkman'i andmed kontroleerimata olla, aga ka tema andmed on kontroleerimata — kui nüüd mõnes tööstusharus rohkem produtseeritud on, siis minu arvamise järgi on see seletatav sellega, et mõneski Lutheri vabriku osakonnas ja harus on palju paremad masinad tarvitusele võetud. (M. Martna, stp: Missuguste abinõudega siis Teie seda viljakuse tõstmist eeldate?) See ei tähenda veel igakord, et tööline selle juures rohkem töötaks. (M. Martna, stp: Teie näite väga palju kuulnud olevat, aga seda Teie ei tea, et tööviljakus kasvab enesest mõista sisse-seade paranemisega. — L. Johanson, stp: Kui kiirem masin, siis töölisel ka kiiremad liigutused.)

Muu seas seletas härra Johanson, et ka meil olla juba ennemalt üldine palga alammäära seadus välja antud, nimelt sel ajal, kui valitsuse eesotsas härra Päts. (L. Johanson, stp: Ei, mitte seadus, aga ma ütlesin, midagi selletaolist — põhimõtte ainult.) Aga siiski ütlesite, et sarnane Teie palga alammäära seadusele. Kuid tegelikult on suur vahe. Ajutise valitsuse määrus 11. apr. 1919. kõlab nimelt järgmiselt: Töö- ja

hoolekandeministrile õigus anda kõigi tema järelevalve alla seatud ettevõtete kohta välja kuulutada tariifimäärusi, neis töötavate töölise palgaolude korraldamiseks, ja selles asjas poolte vahel tehtud kokkuleppeid sundmäärusena välja kuulutada.

Mis puutub rkl. Schulbach'i seisukohtadesse, siis on näha, et nähtavasti on nüüd tööerakonna seisukohad muutunud, sest nende minister härra Kaarna on meie valitsustega solidaarne olnud, ning sellest ei ole väga palu aega tagasi, kui töö-hoolekandeminister härra Kaarna oma seisukoha avaldas. (A. Anderkopp, töer: Aruandja pidi valitsuse seisukohti kaitsma.)

Nüüd võiks veel lühidalt puudutada mõnda puudust selles seaduseelnõus. Nimelt on elnõus öeldud, et naistöölised ja alaealised töölised, kes meestöölisega ühesugust tööd teevad, saavad sama palka, mis meestöölise. Sellest on aga juba räägitud, et ei või ühesugust palka anda, kui ühte ja sama tööd teevad näiteks alaealised, meeste- ja naisterahvad. Ütleme näiteks, kui on mõni kraavikaevamine või mõni teistsugune raske töö, siis ühe ja sama efektiga ei saa seda tööd teha mees- või naistöölise.

Edasi on näiteks väga veniv elatismiimumi mõiste, nii et väga raske on seda palga alammäära seaduse juures aluseks võtta. Siin näiteks oli seletuskirjas öeldud, et tööline kulutab kirjanduse ja ajalehtede peale 250 marka kuus või 3000 marka aastas. Väga hästi võiks öelda ka, et 30.000 marka, sest mõni minister või mõni asutus võiks asuda sellele seisukohale. Ükskord on sotsialistlik töö-hoolekandeminister, teinekord mõnest teisest rühmast. Kui minister näiteks sotsialist on, siis võiks tema arvamisel olla, et töölisel peaks olema terve kirjandus sotsialistlike küsimuste kohta. Tal peaks olema nende härrade kirjandus, kes pooldavad suurmaapidamist, kui ka nende, kes selle vastu. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Kas siis arvate, et see tarvilik ei ole?) Siis võib aga kirjanduse peale minna aastas 30.000 marka. Kui töölisel peaks olema nii nende kirjatööd, kes pooldavad suurmaapidamist, nagu Marx, Lassale, Engels, Kautsky, kui ka nende kirjatööd, kes pooldavad väikemaapidamist nagu Vollmar, Bernstein, David ja ka härrade Martna, Vainu, Jansi, Joonas ja Johanson'i kirjandus, siis see võiks väga suure summa välja teha. (L. Johanson, stp: Näiteks põllumeeste politika, seda tuleb osta, muidu ei tunne vaenlast. — M. Martna, stp: Seda soovitab eriti Eduard Aavik, ma soovitaksin seda Teile lugeda.) Ühe arusaamatuse ärahoidmiseks peaksin veel ühte tähendama.

Oma esimeses kõnes seletasin mina, et härra Teemandi kolmanda kabineti seisukoht on arvatavasti nii ja niisugune. Tema ei olnud mulle kui komisjoni aruandjale veel teada. See on seletatav sellega, et käesolev seaduseelnõu võeti vastu ja arutati komisjonis Teemandi teise kabineti ajal, nii et loomulikult ei olnud komisjoni aruandjal valitsuse seisukoht seni teada, kui töö- ja hoolekandeminister oma seisukoha avaldas.

Siis olen mina siin selles seletuskirjas pike-malt ära seletanud, mispärast see seaduseelnõu põllumajanduse kohta maksev ei võiks olla. Nimelt sellepärast, et nüüd taluperemehed ühes oma perekonnaliikmetega väga tihti veel sugugi niisugust töötasu kätte ei saa, mis elatismiinumile vastaks. Nii oleks siis ülekõhtune nõuda, et töölised peaksid põllumehe käest saama niisugust palka, mis elatismiinumile vastaks.

Mis nüüd veel tööstusesse puutub, siis oleks seletatav, et seal ka vist niisuguse palga määramine, mis elatismiinumile vastaks, paljudel aladel oleks läbiviimata, sest meil on väga palju niisugust tööstust, mis väljaveo või ekspordi jaoks töötab, ja see tööstus on täiesti ärarippuv ilmaturust. Kui nüüd palgad tõuseksid, siis viiks see tõepoolest paljud tööstus-alad hingusele, sest nende saadused läheksid nii kalliks, et neid välismaad enam ei tarvitaks. Teame, et tsemenditööstus enamasti, mis ta produtseerib, välismaale viib. Niisamuti meie tekstiiltööstus, tselluloositööstus, paberitööstus ja ka meie puutööstus.

Siis peaksin ma veel öiendama ühte härra Johanson'i väidet. Võib olla see tuli härra Johanson'il kogemata, sest mina tunnen härra Johanson'i kui gentlemani. Tema ütles, et aruandja piirdus ainult vabrikantide ja kaubandus-tööstuskoja seisukohtadega. See pole aga mitte nii. Mina tõin muu seas esile kahe Vabariigi Valitsuse seisukoha ja seal muu seas muidugi oli ka mööda minnes räägitud sellest, missugused arvamised selle küsimuse kohta on vabrikantide ühisusel ja kaubandus-tööstuskojal. Nii et see oli nii mööda minnes öeldud. Kui vaataksite seaduse seletuskirja, siis leiaksite need seisukohad, mis olid sotsiaalkomisjonil. Mina olen sotsiaalkomisjoni seisukohtade edasiandja.

Mis härra Anderkopp'i seletusesse puutub, siis võin selle kohta lühidalt järgmist öelda: härra Anderkopp tähendas selle streigi peale, mis Saksamaal hiljuti oli, samuti selle otsuse peale, mis Saksamaal tööminister streigi puhul tegi. See tööministri otsus oli küll lõplik otsus, kuid selle otsuse peale on Saksamaal siiski võimalus kohtusse edasi kaevata. Nii et see otsus täiesti lõplik ei ole.

Härra Martna tähendas, et põllutöeline seisab talvel söömata ja saab ainult suvel süüa peremehe käest ning peale selle suvel 30.000 mk. aastas. See ei ole aga nii. Nimelt leiame statistika kuukirjas, et meil Eestis on põllutöös aastatöölisi olemas, kes saavad läbi aasta süüa ja peale selle 30.000 rahapalka. (T. Kalbus, tõer: Härra Tamm, on see lõpusõna!) See on lõpusõna.

Siis oleks mul veel järgmist öelda. Härra Schulbach tegi ettepaneku, anda seaduseelnõu, mille esitas härra Johanson, tagasi sotsiaalkomisjoni. Nimelt on härra Schulbach arvamisel, et see seadus tuleks hoopis uutel põhimõtetel üles ehitada. Mina arvan, et niisugune töö ei kuulu sotsiaalkomisjoni ülesannete hulka. Härra Schulbach ei leidnud sellest seadusest isegi mitte pealkirja vastuvõetava olevat. Kui midagi teist ja uut tuleks luua, siis oleks härra Schulbach'i ülesandeks teistsuguse seaduseelnõuga esineda, kui on esinenud härra Johanson.

Mis puutub sotsiaalkomisjoni seisukohasse, siis on see niisugune, et sarnast teed, nagu härra Johanson kavatses küsimuse lahendamisel tarvitada, ei tuleks käia, vaid tuleks teine tee valida ja nimelt, et tööandjate ja tööliste enda organisatsioonid peaksid looma kollektiiv- või tariifilepingud. See tee oleks sarnane, kus võiks tagajärgi näha, ja see tee oleks õige.

Kõigil ettetoodud põhjustel ei saa ma selle ettepanekuga ühineda, mis tegi härra Schulbach, nimelt et härra Johanson'i poolt esitatud seaduseelnõu tagasi antaks sotsiaalkomisjoni. Teen komisjoni nimel ettepaneku, see tähendab, kordan ettepanekut, et rkl. härra Johanson'i poolt esitatud seaduseelnõu tuleks tagasi lükata. (L. Johanson, stp: Lubage, et ma aitan Teil need raamatud koju viia.) Täna! Ei ole tarvis.

Juhataja **R. Penno**: Avaldan ettepanekud: Rkl. Schulbach'ilt on ettepanek, palga alammäära seadus anda sotsiaalkomisjoni tagasi. Komisjoni poolt on ettepanek, palga alammäära seadus tagasi lükata.

Hääletamisele tuleb esiteks rkl. Schulbach'i ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 27 häält, vastu — 37 häält, seega tagasi lükatud.

Sotsiaalkomisjoni ettepanek on puhteitav, sellepärast ei tule ta eraldi hääletamisele. Pannen seaduseelnõu I lugemisel hääletamisele. (J. Tõnisson, rhv: See ei ole õige. — T. Kalbus, tõer: Rahvaerakond deklareeris ju, et on komisjoni andmise poolt. — J. Tõnisson, rhv: Kuidas? Oleme komisjoni ettepaneku poolt.)

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu tagasi lükatud. (Segased vahelhüüded.) Ma konstateerisin, et seaduseelnõu on I lugemisel nähtava enamusega tagasi lükatud, kuid et selgem oleks, hääletan veel kord. Panen komisjoni ettepaneku hääletamisele. (O. Gustavson, stp: Ei saa enam, on hilja!) (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on komisjoni ettepanek vastu võetud, seega on seaduseelnõu tagasi lükatud. (O. Gustavson, stp: Võiks kolmat korda veel hääletada, oleks kindlam.)

10. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse täiendamise seaduse arutamisel äravõtmine. Maakomisjoni aruandja **A. Schulbach:** Maakomisjon teeb ettepaneku, käesolev seaduseelnõu arutamisel ära võtta. Eelnõu ise on esitatud tööerakonna Riigikogu rühma poolt ja tema ülesanne oli läbi viia seda, et senistele maakohtadele riigimaast antud juurdelõiked saaksid kasutatud riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse alusel, mida vana seadus ei võimaldanud. See küsimus on aga juba lahendatud seadusega, mis läinud kevadel Riigikogu poolt vastu võeti, sellepärast on selle seaduseelnõu järele tarvidus ära langenud. Toetan maakomisjoni ettepanekut.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

11. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seaduse arutamisel äravõtmine. Maakomisjoni aruandja **A. Schulbach:** Käesolev seaduseelnõu on esitatud rkl. härra Tief'i poolt ja ta tahab lihtsustada asundustalude kreposteerimise ja hindamise korda. Küsimus ise on juba lahendatud ühe teise seaduseelnõu läbi, sellepärast teen maakomisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu arutamisel ära võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

12. Riigiasutuste töö koondamise seaduse täiendamise Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg:** Kuna riigiasutuste töö koondamise seaduse täienda-

seadus — I lugemisel. mise seaduseelnõu alus Riigiasutuste töö koondamise seadus maksvuse kaotas 1. aprillil 1927. a., sellepärast on eelnõu juba hiljaks jäänud, ja üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu tagasi lükatud.

13. Riigi hoiukassa seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman:** Rahaasjanduse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse eelnõuga ja seletuskirjaga.

Komisjon tegi ainult ühe täiendava paragrahvi, nimelt § 10., mis kindlaks määrab riigi hoiukassa peakontori ülesanded, mis pannakse Eesti panga peale. Ei peeta soovitavaks töö koondamise ja kulude kokkuhoiu mõttes riigi hoiukassa erijuhatust ametisse panna. Seaduse arutamise puhul rahaasjanduse komisjonis oli kolm põhimõtet, mille üle mõtteid vahetati: 1) kas asutada riigi hoiukassa iseseisva asutuseks, või asutada see Eesti Panga juurde? Küsimust kaaluti kokkuhoiu seisukohalt ja leiti, et Eesti Panga juures on riigi hoiukassa kulud vähemad, 2) kas ei hakka hoiukassa ühistegeliste rahaasutustele võistlejaks? Komisjon asus seisukohale, et seda võistlust karta ei ole. 3) kuhu paigutada hoiukassa hoiusummasid? Avaldati kartust, et hoiukassa raha vast suuremalt jaolt paigutatakse linna hüpootekaar pantkirjadesse, ja et sellega raha maalt linna juhitakse. Tehti ettepanek, et 60% tuleks maapanga pantlehtedesse paigutada. Kuid see ettepanek ei leidnud poolehoidu. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

L. Johanson (stp): Vabariigi Valitsus on selle seaduseelnõu esitanud selleks, et rahva keskel kokkuhoidmist kasvatada, rahvale võimaldada väikseid summasid koguma hakata. Aga kui meie arvesse võtame Vene hoiukassade saatust, nende summade saatust, mis Vene hoiukassadesse olid paigutatud, siis on küll raske uskuda, et riigi hoiukassal saaks rahva keskel suuremat usaldust olla. Need inimesed, kes Vene riigi hoiukassadesse paigutasid oma summad, on sellest rahast ilma jäänud. (Siseminister J. Hünerson: Kes taskus hoidsid, jäid ka ilma!) Kes taskus hoidsid, jäid osalt ilma, see on sellejärele, missuguses rahas nad hoidsid. (J. Tõnisson, rhv: Kas see siis nüüd peab mõõduandev olema?) Ma tahan öelda, mille poolest see

on mõõduandev, nimelt nende inimeste heaks, kes kaotasid selle läbi oma vanusepäevadeks kogutud rahanatukese, ei ole Vabariigi Valitsus mingit katset teinud neid kuidagi rahuldada. Võib olla oleks üks või teine tee leitud. Aga mis meie näeme? Vabariigi Valitsus on kõik teinud, on isegi nahast püüdnud välja pugeda, et varandusi saaks, mis riigikorra muutmise tagajärjel on sattunud Eesti riigi kätte, endistele omanikkudele tagasi anda. Meie näeme, kuidas üks varandus teise järele antakse endistele omanikkudele tagasi. Ka täna on püütud seda teha. Seejuures on aga ära unustatud väikeste hoisummade omanikke. Ma küsiks rahaministrilt, kui härrad valitsuse liikmed ei oleks enesele omaks võtnud puudumise monopoli, kas mõeldakse seda küsimust üldse lahendada ja kuidas seda teha? Ilma seletusteta ei saa läbi. Ei ole ka sugugi nii, et riigi hoiukassa saaks enesele kunagi sarnaselt jalad alla, et inimestel usaldus ta vastu tõuseks ja et sinna raha hakatakse paigutama. Ka ei ole praegu inimestel nii suurt usaldust valitsuse vastu. Valitsus ei

ole püüdnud seda usaldust kuidagi äratada, vaid kõik valitsuse sammud on enam juhitud sinna poole, et senistki usaldust kaotada. On näidatud, et ei ole tegemist terve rahva, vaid ühe kitsa kildkonna huvide kaitsjaga. Nii on Vabariigi Valitsus oma tegevusega kõigutanud usku enesesse. Sellepärast ei taheta ka riigipanka oma raha paigutada niikaua, kui riigivalitsuse eesotsas seisab sarnane valitsus, nagu ta praegu on, kellel niisugused talitusviisid omased.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

(Hüüded: Lõpetada.) Ettepanek on tehtud lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.55 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **R. Penno.**

Abisekretär **J. Piiskar.**

